

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών:

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΑΔΑΜΟΥ

A.M.: M1/14

**ΘΕΜΑ: «Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη
και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του
Ευρωπαίου πολίτη.»**

**Επιβλέπων Καθηγητής: ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ ΗΛΙΑΣ,
(Κοσμήτορας της Σχολής Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών
Επιστημών και πρώην Πρύτανης του Πανεπιστημίου
Μακεδονίας)**

(2017-2018)

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Ευχαριστώ,

τον Κοσμήτορα της Σχολής Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, καθώς και πρώην Πρύτανη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ηλία Κουσκουβέλη, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στην προσπάθειά μου, όντας ο επιβλέπων καθηγητής μου, όπως επίσης και τον καθηγητή και πρώην πρόεδρο του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, κ. Κώστα Ζαφειρόπουλο για τη στήριξη και τις καίριες παρεμβάσεις του κατά τη διάρκεια της στατιστικής επεξεργασίας των αποτελεσμάτων.

Τις απαντήσεις στα ερωτήματα που έθεσα κλήθηκα να δώσουν νέες και νέοι πολίτες από διάφορα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς τη βοήθειά των οποίων δε θα μπορούσε να διεξαχθεί η πρωτογενής έρευνα. Έτσι, θα ήθελα να ευχαριστήσω ειλικρινά τους συν-ευρωπαίους συμπολίτες μου που πήραν μέρος στην έρευνα.

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία, τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας καθώς και τους κανόνες που διέπουν την επιστημονική έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, δηλώνω και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Κωνσταντίνα Αδάμου

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	6
Abstract	7
1. Εισαγωγή	8
2. Θεωρητικό πλαίσιο	
2.1 Η έννοια της ταυτότητας	
2.1.1 Διάφορες μορφές ταυτότητας.....	11
2.1.2 Εθνική ταυτότητα.....	12
2.1.3 Ευρωπαϊκή ταυτότητα.....	17
2.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση.....	18
2.3 Ευρωπαϊκά θεσμικά Όργανα.....	21
2.3.1 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	24
2.3.2 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.....	25
2.3.2.1 Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.....	25
2.3.3 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	26
2.3.4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	28
2.3.4.1 Λειτουργία Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	30
2.3.4.2 Ανάδειξη μελών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής...	31
2.3.4.3 Αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	31
2.3.5 Ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού	35
2.4 Δημοκρατικό έλλειμμα	38
2.5 Πολιτικές δόμησης της ταυτότητας του ευρωπαίου πολίτη...	39
2.6 Παρουσίαση συναφών ερευνών	47

3. Έρευνα	
3.1 Μεθοδολογία της έρευνας	51
3.2 Πίνακες συχνοτήτων – Ανάλυση δεδομένων	53
3.2.1 Ανάλυση γενικών αποτελεσμάτων	53
3.2.2. Ανάλυση ως προς την περιοχή/χώρα	64
4. Συμπεράσματα έρευνας - εργασίας, περιορισμοί της έρευνας...	81
5. Βιβλιογραφία	83
6. Παράρτημα – Ερωτηματολόγιο	86

Περίληψη

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας σηματοδοτεί την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχοντας εκπονήσει κοινωνιολογικές εργασίες, στο Ιστορικό - Αρχαιολογικό της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ, που αφορούσαν την ταυτότητα και το φύλο, προέκυπταν συμπεράσματα που δίνουν τη δυνατότητα να μιλάμε για ταυτότητες που έχουν δομηθεί σχεδόν αποκλειστικώς πάνω σε στερεοτυπικές αντιλήψεις. Έπειτα, κατά τη διάρκεια της ενασχόλησης και συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα νέων και ανταλλαγές νέων από διάφορα κράτη – μέλη της Ε.Ε., υπήρχε διάχυτο, αλλά μη λεκτικό το ερώτημα «πόσο ευρωπαίοι νιώθουμε;» και μία επιτηδευμένη προσπάθεια οι συμμετέχοντες να φαίνονται, κατά τη διάρκεια αυτών, κάπως «πιο ευρωπαίοι», μην μπορώντας να γίνει κατανοητό, κατά πόσο αυτό είναι αληθινό αλλά και τι ακριβώς σημαίνει. Η ταυτότητα του Ευρωπαίου Πολίτη εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ειδικά αναλογιζόμενοι την ιδιαιτερότητα που έχει σε σύγκριση με πολλές άλλες. Το γεγονός δηλαδή, ότι δεν έχει προλάβει ακόμη να δομηθεί πάνω σε στερεότυπα. Αυτό είναι ιδιαίτερα δελεαστικό. Η εργασία αυτή, με την οποία ολοκληρώνεται το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας», έχει ως στόχο, πρωτίστως, να διαπιστώσει το βαθμό γνώσης και αντίληψης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και το ρόλο των ευρωπαϊκών θεσμών στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, για τον μέσο Ευρωπαίο πολίτη. Έπειτα παρουσιάζονται διάφορες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στοχεύουν στη διαμόρφωση της παραπάνω ταυτότητας. Στη συνέχεια, μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, επιχειρείται να ερευνηθεί κατά πόσο οι νέοι της Ευρώπης, γνωρίζουν για το μόρφωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν νιώθουν Ευρωπαίοι πολίτες αλλά και ποιοι είναι εκείνοι οι τομείς που καθορίζουν την εσωτερική ευρωπαϊκή μετανάστευση. Η ποσοτική έρευνα διεξήχθη σε νέους Ευρωπαίους Πολίτες από τις Βόρειες Ευρωπαϊκές Χώρες και σε νέους Ευρωπαίους Πολίτες από τις Νότιες Ευρωπαϊκές Χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, αναλύοντας διεξοδικότερα τις ομοιότητες και τις διαφορές στις γνώσεις και στις αντιλήψεις τους σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Abstract

The completion of this dissertation signifies the conclusion of my Master in Science studies at the department of International and European Studies of the University of Macedonia. Having carried out sociological assignments, at the Department of History and Archeology of the Faculty of Philosophy of the Aristotle University of Thessaloniki, regarding gender and identity, conclusions emerged enabling us to talk of identities which have been constructed almost solely upon stereotypical convictions. Later, during my involvement and participation in European Youth projects and youth exchanges from various member-states of the E.U. the pervasive but non-verbal question arose: “Just how European do we feel?”, together with a stilted effort to give the impression of being more European, which left me unable to comprehend whether or not it was genuine and what this means exactly. The identity of the European Citizen is of particular interest, especially when taking into consideration its specificity compared to many others – the fact that it has not yet had time to become structured upon stereotypes. This is particularly compelling. The main aim of this paper, which concludes the post-graduate programme “European Youth Policies”, will be to determine the level of knowledge as well as of awareness surrounding the concept of the European Union as well as the role of the institutions in the formation of the European identity for the average European citizen. Subsequently, different EU policies targeting the formulation of the above identity are presented. Next, by means of a structured survey, it is attempted to investigate the extent to which Europe’s youth are aware of the European phenomenon, whether they feel European citizens but also the aspects which determine internal European immigration. The quantitative research was conducted on European youth from the Northern European countries and from the Southern European Countries, including Greece, meticulously analyzing the similarities and differences in their views concerning the European Union.

1. Εισαγωγή

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Ο κοινός ευρωπαϊκός χώρος έχει επιφέρει κάποιες αλλαγές στην αντίληψη των Ευρωπαίων σχετικά με τη συλλογική τους ταυτότητα. Μέχρι πριν την ενοποίηση οι κάτοικοι της Ευρώπης είχαν να υιοθετήσουν άλλοτε την τοπική και άλλοτε την εθνική τους ταυτότητα. Μετά από την ενοποίηση καλούνται να υιοθετήσουν και άλλη μία ταυτότητα, την ευρωπαϊκή. Φορείς που επηρεάζουν τη λήψη ή τη μη λήψη αυτής της ταυτότητας υφίστανται και σε κρατικό-εθνικό επίπεδο, αλλά και σε ευρωπαϊκό.

Οι φορείς αυτοί θα πρέπει να καταστηθούν επαρκώς γνωστοί και κατανοητοί, ώστε να μπορέσει να μελετηθεί η συσχέτιση τους με τη διαμόρφωση μιας ενιαίας ταυτότητας. Η δημιουργία μιας κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας έχει γίνει σημαντική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να καλύψει το δημοκρατικό έλλειμμα που αντιμετωπίζει και να νομιμοποιήσει την ύπαρξη της σε ένα κοινώς αποδεκτό δημοκρατικό σύστημα. Ως εκ τούτου θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί με ποιον τρόπο αυτός ο στόχος επιτυγχάνεται και υλοποιείται μέσω μιας ενιαίας πολιτισμικής πολιτικής. Επομένως θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των θεσμών που λειτουργούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίοι στοχεύουν στη χάραξη αυτής της κοινής πολιτικής. Μέγιστο μέλημα είναι η εύρεση μοτίβων και πλαισίων που θα σηματοδοτήσουν την κοινή υπηκοότητα και ταυτότητα. Αλλά τι σημαίνει κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα; Για να απαντηθεί το παραπάνω ερώτημα, θα πρέπει να προσεγγίσουμε την έννοια της ταυτότητας καθώς επίσης και τη συνάφεια που έχει η προσφάτως δομημένη ευρωπαϊκή ταυτότητα με την εθνική. Βέβαια για να μελετηθεί αυτό, καλό θα ήταν να αναλυθεί η έννοια της ταυτότητας και κάποιες μορφές της -που αφορούν σε συλλογικό επίπεδο- και να κατανοηθούν τα χαρακτηριστικά πάνω στα οποία δομείται. Η κοινή γλώσσα, ο κοινός πολιτισμός, η κοινή ιστορία, η κοινή καταγωγή είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που μπορούν να εκφράσουν τη συλλογική ταυτότητα. Όμως η έκφραση συλλογικής ταυτότητας από τους πολίτες διαμορφώνεται και ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς που θέτουν κάθε φορά οι ίδιοι. Για αυτόν το λόγο διεξήχθη πρωτογενής έρευνα σε επιμέρους στοιχεία-μεμονωμένους πολίτες- και όχι σε φορείς συνόλου-ομάδες. Έτσι προσδίδεται μια πιο επιστημονική και αποδεικτική ισχύ, καθώς διεξάγεται πρωτογενής ποσοτική έρευνα σε νέους Ευρωπαίους πολίτες. Η

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

αντιμετώπιση του θέματος, μέσα από την έρευνα, είναι καθαρά ποσοτική, καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν παρόμοια ποσοτική έρευνα που να αφορά στη λήψη και γνώση της λειτουργίας των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από αυτούς που θα αποτελέσουν το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ανθρώπινο δυναμικό. Αλλά το γεγονός ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί παρόμοια έρευνα διεθνώς μέχρι τώρα, δεν είναι ο μόνος λόγος που με ώθησε στην εκπόνηση της έρευνας. Επιπροσθέτως, η έρευνα επιχειρεί να διαπιστώσει και να διατυπώσει τη διαφορετική οπτική γωνία θέασης και αντίληψης της Ένωσης, κάνοντας διάκριση των ερωτώμενων σε αυτούς των Βόρειων χωρών της Γηραιάς Ηπείρου και σε αυτούς των Νότιων χωρών, υπογραμμίζοντας και αναλύοντας ξεχωριστά τις απόψεις που υιοθετούν οι Έλληνες νέοι στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Η επιλογή ποσοτικής αντί ποιοτικής έρευνας έγκειται στο ότι η πρώτη καλύπτει μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Επίσης σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι να μετρήσει το πόσοι επιλέγουν μια συγκεκριμένη τάση, ώστε, μετά από τη συλλογή δεδομένων, να μπορέσει να γίνει μέτρηση στάσεων και προσανατολισμών. Στη συνέχεια τα δεδομένα αναλύονται με στατιστική μέθοδο. Έπειτα τα ευρήματα τοποθετούνται σε πίνακες και σχολιάζονται, έχοντας ως στόχο να καταστηθούν γνωστές οι συσχετίσεις ή οι επιδράσεις ανάμεσα στις μεταβλητές που μετρήθηκαν στο ερωτηματολόγιο. Τέλος, τα ευρήματα, έχοντας ως δεδομένο ότι υπολογίστηκαν από πιθανοτικό, αντιπροσωπευτικό και τυχαίο δείγμα, είναι σε θέση να καταστηθούν σε κάποιο βαθμό γενικεύσιμα¹. Η έρευνα αυτή μπορεί να αποτελέσει την αρχή για περαιτέρω έρευνα. Πιο συγκεκριμένα μπορεί να ακολουθήσει ποιοτική έρευνα, η οποία θα μπορέσει να εξηγήσει τους λόγους που βρέθηκαν τα πρώτα ευρήματα. Η βιβλιογραφία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα είναι σχετικά ελλιπής και η εργασία έρχεται να αποτελέσει μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας που με τη σειρά της θα συμπληρώσει τη βιβλιογραφία και θα συνδράμει στην επέκτασή της. Η θεωρία είναι απαραίτητη για την έρευνα, αλλά η κοινωνιολογική θεωρία είναι άωφελη χωρίς την κοινωνιολογική έρευνα². Έτσι θα λέγαμε ότι η έρευνα «ελέγχει» τη θεωρία. Στο πρώτο κεφάλαιο λοιπόν αναλύεται η έννοια της ταυτότητας, ξεκινώντας με ετυμολογικό προσδιορισμό και επισημαίνοντας τις διάφορες μορφές της. Στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια ορισμού της εθνικής ταυτότητας, αναφέροντας τους πυλώνες στους οποίους στηρίχτηκε. Το πρώτο

¹ Ζαφειρόπουλος Κώστας, *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;*, Αθήνα, Β' έκδοση, 2015, σ.79-80

² Goodman Norman, *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*, επιμέλεια: Κουσκουβέλης Ηλίας, Αθήνα, εκδ.Κορφή, 1996, σ.30

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

κεφάλαιο τελειώνει με αναφορά στην Ευρωπαϊκή ταυτότητα, επισημαίνοντας τις δυσκολίες κατανόησης της, αν κάποιος δε γνωρίζει τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εξηγεί αυτό το μοναδικό μόρφωμα. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται διεξοδική αναφορά στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έπειτα αναλύονται τα Δικαιοπαραγωγικά όργανα της Ένωσης, τα οποία είναι: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Γίνεται επίσης αναφορά στην Ευρωπαϊκή πολιτική Ανταγωνισμού, η οποία δίνει την αφορμή για διεξοδική ανάλυση του δημοκρατικού ελλείμματος, το οποίο αναλύεται στο τέταρτο κεφάλαιο του θεωρητικού πλαισίου. Στο πέμπτο κεφάλαιο επισημαίνονται και αναλύονται οι πολιτικές δόμησης της ταυτότητας του ευρωπαίου πολίτη. Στη συνέχεια (έκτο κεφάλαιο) παρουσιάζονται συναφείς έρευνες που έχουν λάβει χώρα μέχρι τώρα. Ακολουθεί το τρίτο (3^ο) μέρος της διπλωματικής εργασίας, που είναι η έρευνα. Εκεί παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, καθώς επίσης και οι πίνακες συχνοτήτων με ανάλυση των δεδομένων. Η παρούσα διπλωματική εργασία κλείνει με τα συμπεράσματα και τους περιορισμούς της έρευνας και στη συνέχεια ακολουθεί η βιβλιογραφία και το παράρτημα, στο οποίο παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Κεφάλαιο 1ο

2.1 «Η έννοια της ταυτότητας»

2.1.1 Διάφορες μορφές ταυτότητας

Ξεκινώντας την κατανόηση της έννοιας της ταυτότητας, είναι απαραίτητη η ετυμολογική της προσέγγιση. Η λέξη ταυτότητα λοιπόν, είναι σύνθετη, προέρχεται από τη λέξη «ταυτόν» και «ποιώ» και παρουσιάζει τρεις ερμηνείες. Πρωτίστως δηλώνει το σύνολο των ιδιοτήτων που προσδιορίζουν την ιδιαίτερη φύση ενός ατόμου ή συνόλου. Δευτερευόντως, το σύνολο των χαρακτηριστικών που ξεχωρίζουν το μέλος ενός συνόλου, από τα υπόλοιπα μέλη. Και τρίτον την ιδιότητα δύο πραγμάτων να είναι μεταξύ τους απολύτως όμοια, δηλαδή την ομοιότητα, την ταύτιση. Άλλες ετυμολογικές ερμηνείες που έχουν δοθεί είναι η «εσωτερική ενότητα του υποκειμένου με τον εαυτό του» και «μία νοητή κατασκευή, η οποία βρίσκεται σε μια συνεχή και μακρόχρονη διαδικασία διαμόρφωσης υπό την επήρεια ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών συνθηκών και γεγονότων» .

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά τη φύση ενός ατόμου της πρώτης ερμηνείας, εννοείται το σύνολο των στοιχείων που συνιστούν τη μοναδικότητα κάθε ατόμου, που επιτρέπουν να το αναγνωρίζουν ως τέτοιο και να μην το συγχέουν με κάποιο άλλο. Όσον αφορά τη φύση μιας ομάδας, εννοείται το σύνολο των ιδιαίτερων ψυχικών και πνευματικών χαρακτηριστικών μιας ομάδας. Καθένα από αυτά τα σύνολα στηρίζεται σε κάποιες αμετάβλητες ή σχετικά σταθερές στο χρόνο ιδιότητες, οι οποίες χαρακτηρίζουν τη σχέση του ατόμου τόσο με τον εσωτερικό του εαυτό όσο και με τα άλλα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου. Μέσα από τα χαρακτηριστικά αυτά γνωρίσματα το άτομο καθίσταται αναγνωρίσιμο, ως ίδιο, τόσο με τον ίδιο του τον εαυτό όσο και από τους άλλους που το παρατηρούν. Όμως η προσωπική ταυτότητα δεν αποτελεί κάτι το δεδομένο, όπως παραδείγματος χάριν η ταυτότητα ορισμένων αντικειμένων: ως ταυτότητα με τον εαυτό προϋποθέτει αυτο-συνείδηση, δηλαδή αναστοχαστική αναδίπλωση. Με αυτή την έννοια η προσωπική ταυτότητα, ορίζεται ως «ο εαυτός όπως αναστοχαστικά κατανοείται από το πρόσωπο με όρους προσωπικής βιογραφίας»³. Η ταυτότητα εξελίσσεται σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο εξέλιξης, η ταυτότητα σχηματίζεται μέσω μιας οργάνωσης των ιδιαίτερων στάσεων των άλλων απέναντι στο

³ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 1991, σ. 53

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

ίδιο το άτομο, το οποίο συμμετέχει στις ειδικές κοινωνικές ενέργειες. Κατά το δεύτερο στάδιο, η ταυτότητα του καθενός σχηματίζεται μέσω μιας οργάνωσης και αντίληψης των κοινωνικών στάσεων οι οποίες ισχύουν γενικά για τους άλλους ή για την οργανωμένη κοινωνική ομάδα ως σύνολο. Αυτές οι κοινωνικές ομαδικές στάσεις μεταφέρονται στο χώρο εμπειριών του καθενός και προσαρτώνται ως στοιχεία στη δομή της προσωπικής του ταυτότητας. Υπάρχουν κάποια στοιχεία που φανερώνουν την ύπαρξη ταυτότητας. Ενδεικτικά αναφέρω: σημείο αναφοράς το «εμείς», υποκειμενική πίστη στο «συνανήκειν» μέσα από την κατηγοριοποίηση «εμείς» και οι «άλλοι» και πίστη ότι δεν ανήκω σε κάποια άλλη ομάδα. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να είναι αυθύπαρκτα, όπως είναι το φύλο και η ηλικία. Αλλά τα στοιχεία μπορεί να είναι και προϊόντα μιας πολιτικής δομής, όπως είναι το κράτος. Σύμφωνα με τον Peter B. Smith, το πρώτο στοιχείο ταυτότητας είναι η αίσθηση ότι κάποιος ανήκει σε μια κυρίαρχη πολιτική κοινωνία. Αυτό επιτυγχάνεται με μια τριπλή διαδικασία. Αρχικά με το κατά πόσο τα άτομα ταυτίζονται με την κοινότητα, έπειτα αν η κοινότητα αποδέχεται αυτά τα άτομα ως μέλη της⁴ και στη συνέχεια η αναγνώριση της συλλογικής εικόνας της κοινότητας εκ των έσω και από έξω, δηλαδή από μέλη της και από μη μέλη της.

2.1.2 Εθνική ταυτότητα:

Τα άτομα μπορούν να ανήκουν ταυτόχρονα σε παραπάνω από μία πολιτικές κοινότητες, παράλληλα με τη συμμετοχή τους σε άλλες ομάδες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές⁵. Όλες αυτές οι ομάδες αποτελούν υποπροϊόντα της κοινωνίας του κράτους. Το κράτος είναι προϊόν της κοινωνίας σε ορισμένο στάδιο

⁴ Peter B. Smith, *Organizational Behaviour and National Cultures*, 1992, σ. 59

⁵ Peter B. Smith, *Organizational Behaviour and National Cultures*, 1992, σ. 39-51

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

ανάπτυξης⁶. Αποτελεί πλέον την κυριότερη οργανωμένη πολιτική εξουσία μέσα σε μια κοινωνία⁷. Το σύγχρονο κράτος αναδύθηκε στην Ευρώπη το δέκατο έκτο αιώνα, μέσα από πολύχρονες ιστορικές ζυμώσεις. Πολύ συχνά, το κράτος ταυτίζεται με το έθνος, μάλλον μη ορθά, όπως θα δούμε και παρακάτω. Οι εθνικές ταυτότητες είναι πολιτικές ταυτότητες που εμφανίζονται ως πολιτισμικές και προσφέρουν έτσι ένα συναισθηματικό βάθος στην πολιτική⁸. Η εθνική ταυτότητα συνδεόταν άμεσα με την ιδιότητα του πολίτη, η οποία διαμορφώθηκε ιστορικά ως δυναμική ενεργητική παρουσία στα κοινά. Η έννοια του κράτους δεν ταυτίζεται με την έννοια του έθνους και αντιστρόφως, Υπάρχουν κράτη εθνικά ομοιογενή, όπως είναι σε μεγάλο βαθμό η Ελλάδα και κράτη πολυεθνικά όπως ήταν η Γκιουγκοσλαβία ή όπως είναι η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Επίσης υπάρχουν και έθνη τα οποία είναι διασπαρμένα σε διαφορετικά κράτη, όπως για παράδειγμα οι Κούρδοι, οι οποίοι κατοικούν σε τρία διαφορετικά κράτη (Τουρκία, Ιράκ και Ιράν)⁹. Οπότε ας δούμε πρωτίστως ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που συνιστούν ένα έθνος. Συχνά ως στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα έθνος αναφέρονται η κοινή γλώσσα, η κοινή θρησκεία, η κοινή φυλετική καταγωγή και ο κοινός πολιτισμός¹⁰.

Για την κοινή γλώσσα έχουμε αναφορές ακόμα από την αρχαία Ελλάδα, από τον Θουκυδίδη : «Από την εποχή όμως που ο Έλληνας και οι γιοι του απέκτησαν δύναμη στη Φθιώτιδα και οι άλλες πόλεις άρχισαν να ζητούν βοήθεια, όλο και πιο πολύ εξαιτίας της επικοινωνίας αυτής, λέγονταν μεταξύ τους Έλληνες»¹¹. Ωστόσο, ενδέχεται να υπάρχουν τμήματα ενός έθνους που να μην μιλούν την ίδια γλώσσα με την πλειοψηφία των ανθρώπων. Παράδειγμα αποτελούν ορισμένοι Έλληνες Μακεδονομάχοι, οι οποίοι μιλούσαν σλαβικές διαλέκτους¹², αλλά παρ' αυτό θυσίασαν τη ζωή τους για το έθνος-κράτος τους, το Ελληνικό. Οπότε ως στοιχείο από μόνο του δεν μπορεί να αποτελέσει κρίση για ένταξη σε ένα έθνος. Η συνύπαρξη περισσότερων στοιχείων θα μπορούσε. Συνήθως θεωρούμε ότι χρειάζονται τουλάχιστον τρία από τα προαναφερθέντα στοιχεία για τη δήλωση κοινού έθνους και ως συνέχεια κοινής

⁶ Martin Carnoy, *Κράτος και πολιτική θεωρία*, σ. 72

⁷ Goodman Norman, *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*, επιμέλεια: Κουσκουβέλης Ηλίας, Αθήνα, εκδ. Κορφή, 1996, σ. 286

⁸ Θεοδωρίδης Πέτρος, *Προσωπική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη*, τ.5-6/2001

⁹ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' έκδοση, 2007, σ. 119

¹⁰ W. Phillips Shively, *Power and Choice: An Introduction to Political Science*, 2009, σ. 25

¹¹ Θουκυδίδου *Ιστορία*, Α' Βιβλίο, κεφάλαιο 3.

¹² Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' έκδοση, 2007, σ. 121

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

εθνικής ταυτότητας. Ο Ηρόδοτος ήταν ο πρώτος που αναφέρθηκε και όρισε εν μέρει το έθνος, ως «ομόαιμο, ομόγλωσσο και ομόθηρσκο»¹³. Συγκεκριμένα γράφει : «γι' αὐτὰ ἐμεῖς δὲ μπορούμε παρὰ μ' ὄλες μας τὶς δυνάμεις ἐκδίκηση νὰ ζητήσουμε, παρὰ νὰ συμμαχήσουμε μὲ τὸν αἴτιο αὐτῆς τῆς καταστροφῆς· ἔπειτα νὰ γίνουμε προδότες τῶν Ἑλλήνων, ἔχοντας ὅλοι μας τὸ ἴδιο αἷμα καὶ τὴν ἴδια γλῶσσα, κοινὸς ναοὺς θεῶν καὶ κοινὰ ἔθιμα, γιὰ μᾶς τοὺς Ἀθηναίους θὰ ἦτανε πράμα ὄχι καλό.»¹⁴.

Όσον αφορά τη θρησκευτική ομοιογένεια, υπήρξαν εποχές κατά τις οποίες συνιστούσε σημαντικό συντελεστή ενοποίησης ενός πληθυσμού, αλλά και εποχές που δε συνιστούσε. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελλάδα κατά τον 3^ο έως 5^ο μετά Χριστόν αιώνα, ὅποτε συνυπήρχαν αυτοὶ που εἶχαν ασπαστεῖ το χριστιανισμό και ὅσοι παρέμεναν «εθνικοί» και η Ελλάδα από τον 6^ο αιώνα ἕως σήμερα, η οποία εἶναι αμιγῶς χριστιανική. Επίσης υπάρχουν και κράτη-ἔθνη, τα οποία δε χαρακτηρίζονται ἀπὸ θρησκευτική ομοιογένεια, ὅπως εἶναι το αγγλικό, το γαλλικό και το γερμανικό.¹⁵

Αναφορικά με τον κοινό πολιτισμό, ο Ισοκράτης αναφέρει «Και μάλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ημετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας»¹⁶ που σημαίνει ὅτι «ὡς Ἑλληνες μπορούν να καλοῦνται περισσότερο ὅσοι ἔχουν λάβει τὴν ἴδια παιδεία και συμμετέχουν σε αὐτὸν το πολιτισμό, παρὰ ὅσοι ἔχουν ἴδια φύση (εννοώντας τὴν ἀνθρώπινη/φυσιογνωμική)». Με ἄλλα λόγια ἐπισημαίνει τὴ χρήση τοῦ κριτηρίου τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τρίτους, μὴ Ἑλληνες, ὡς στοιχεῖο ἔνταξης ἑνὸς ἀτόμου στον ἐλληνικό κόσμο¹⁷. Τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά διαφέρουν ἀπὸ τα φυλετικά στο ὅτι συνιστοῦν προϊόν ἐκμάθησης, ἐκπαίδευσης και μετάδοσης ἀπὸ γενιὰ σε γενιὰ μέσω τῆς κοινωνικοποίησης¹⁸. Ο Gellner γράφει: «Δύο ἄνθρωποι ἀνήκουν στο ἴδιο ἔθνος εἴν, και μόνο εἴν, μοιράζονται τὸν ἴδιο πολιτισμό, ὅπου πολιτισμὸς σημαίνει με τὴ σειρά τοῦ ἑνα σύστημα ἰδεῶν, συμβόλων, συνειρμῶν και τρόπων συμπεριφορᾶς και

¹³ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' ἔκδοση, 2007, σ. 120

¹⁴ Ηρόδοτου *Ιστορία*, Κεφάλαιο 8, 144

¹⁵ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' ἔκδοση, 2007, σ. 122

¹⁶ Ισοκράτης, *Πανηγυρικός*, Κεφ.50, 4

¹⁷ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' ἔκδοση, 2007, σ. 121

¹⁸ Goodman Norman, *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*, ἐπιμέλεια: Κουσκουβέλης Ηλίας, Αθήνα, ἐκδ.Κορφή, 1996, σ. 184

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

επικοινωνίας και ανήκουν στο ίδιο έθνος εάν και μόνο αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλον ως μέλη του ίδιου έθνους»¹⁹. Ωστόσο, ο κοινός πολιτισμός δε χαρακτηρίζει απαραίτητα όλα τα τμήματα ενός έθνους, διότι μπορεί να υπάρχει μεγάλη γεωγραφική απόσταση και αυτό να ορίζει διαφορετικά την πολιτισμική τους εξέλιξη. Ενδεικτικά αναφέρω τους Έλληνες της Ελλάδας και της Κύπρου που είχαν και έχουν παρόμοια πολιτισμική εξέλιξη ενώ παρατηρείται διαφορετική πολιτισμική εξέλιξη με τους Έλληνες της Κριμαίας ή της Μέσης Ανατολής²⁰. Στη συνέχεια, κάνοντας αναφορά στα φυλετικά χαρακτηριστικά, ας δούμε πως ορίζεται η φυλή από τους βιολόγους και τους ανθρωπολόγους. Ως φυλή λοιπόν αναφέρεται μια «συνάθροιση ανθρώπων που έχουν μια κοινή βιολογική κληρονομιά, την οποία μεταβιβάζουν στις μεταγενέστερες γενεές». Με αυτήν την έννοια, η φυλή ορίζεται με βάση ορισμένα σωματικά χαρακτηριστικά -όπως είναι το χρώμα δέρματος, το σχήμα μύτης, ματιών και άλλα-, τα οποία απορρέουν από τις εξελικτικές προσαρμογές που έκαναν οι διάφοροι πληθυσμοί στο φυσικό τους περιβάλλον.²¹ Αναφορικά με το φυλετικό κριτήριο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι αυτό με την πιο επικίνδυνη ισχύ, καθώς είναι δεδομένη η βιολογική ανάμιξη των λαών σε όλες τις εποχές, αφού υπήρχε επικοινωνιακή αλληλεπίδραση από τότε που γνωρίζουμε τον κόσμο μας, μέσω των αρχαιολογικών στοιχείων. Έτσι μπορεί να καταστηθεί ιδιαίτερα επικίνδυνο ενοποιητικό στοιχείο, κυρίως αν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι έχει χρησιμοποιηθεί ως βάση σε απάνθρωπα και βίβια συστήματα εξουσίας, όπως είναι ο εθνικοσοσιαλισμός και ο φασισμός²². Έτσι λοιπόν μπορούμε να καταλήξουμε ότι «ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ύπαρξη ενός έθνους μπορεί να θεωρηθεί μόνο η εθνική συνείδηση»²³, η οποία καλό θα ήταν να εξετάζεται ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα στοιχεία. Η καλλιέργεια και η διατήρηση της εθνικής συνείδησης επιτυγχάνεται μέσω μιας διαδικασίας, παρόμοια με αυτή της κοινωνικοποίησης, μόνο που δε γίνεται από το ίδιο το άτομο, δηλαδή μέσω της επιλογής του για συναναστροφή του σε ομάδες συλλογικότητας, όπως είναι η συμμετοχή σε μια καλλιτεχνική ή αθλητική ομάδα, αλλά από μηχανισμούς του έθνους ή του κράτους. Ως μηχανισμοί του έθνους μπορούν να θεωρηθούν η εκκλησία, η αγορά,

¹⁹ Ernest André Gellner, *The Politics of Anthropology*, 1988, σελ 7,8

²⁰ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' έκδοση, 2007, σ. 122

²¹ Goodman Norman, *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*, επιμέλεια: Κουσκουβέλης Ηλίας, Αθήνα, εκδόσεις Κορφή, 1996, σ. 183

²² Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' έκδοση, 2007, σ. 122

²³ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε' έκδοση, 2007, σ. 123

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

το κρυφό σχολειό²⁴-αν τεκμαίρεται η ύπαρξη του, ενώ μηχανισμοί του κράτους αποτελούν ο στρατός, η εκπαίδευση, η δημόσια διοίκηση και άλλα. Αυτοί οι μηχανισμοί διατηρούν την εθνική ταυτότητα, όμως η δημιουργία της έγκειται στην επίκληση των προαναφερθέντων στοιχείων, το οποία αφορούν κυρίως το παρελθόν²⁵. Η εθνική ταυτότητα λοιπόν, στηρίζεται και αυτή, όπως η προσωπική ταυτότητα, σε μια αναδρομική αφήγηση, η οποία μάλιστα επιστεγάζει και τις άλλες πολιτικές και κοινωνικές ταυτότητες²⁶. Εντούτοις, η εθνική συνείδηση δεν καλλιεργείται πάντοτε μόνο μέσω παραδοσιακών στοιχείων που αφορούν το παρελθόν, αλλά και μέσω διαφορετικών στοιχείων που αφορούν το παρόν και προσβλέπουν στο μέλλον. Τέτοια στοιχεία είναι το πολίτευμα, το πολιτικό σύστημα και η χάραξη κοινής πολιτικής. Την τελευταία μέθοδο έχουν επιλέξει ως διαδικασία εθνικοποίησης και εθνικής ενοποίησης κράτη, τα οποία είναι πολυσυλλεκτικά ως προς τον πληθυσμό, όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Πρώην Σοβιετική Ένωση και ο Καναδάς²⁷. Παραπέμπω ένα παράδειγμα για να γίνει πιο κατανοητό. Το 1978 είχε ξεκινήσει στον Καναδά μια εκστρατεία εθνικοποίησης, της οποίας το σύνθημα ήταν “coming from different pasts, we build a common future” που σημαίνει «προερχόμενοι από διαφορετικό παρελθόν, οικοδομούμε ένα κοινό μέλλον»²⁸. Αυτό είναι και το μοντέλο, το οποίο όπως φαίνεται ακολουθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.1.3 Ευρωπαϊκή ταυτότητα

Από την ίδρυση της ακόμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε την έννοια της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας. Με τον όρο «Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια» εννοούμε ότι οι πολίτες των κρατών-

²⁴ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε΄ έκδοση, 2007, σ. 123

²⁵ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε΄ έκδοση, 2007, σ. 123

²⁶ Πέτρος Θεοδωρίδης, *Προσωπική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη*, σελ.60

²⁷ Κουλουμπής Θ. & Wolfe J.H., *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Β΄ έκδοση, 1981, σ. 78-105

²⁸ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε΄ έκδοση, 2007, σ. 123

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

μελών είναι παράλληλα και πολίτες της Ένωσης, δηλαδή εντάσσονται σε μία κοινότητα όπου μπορούν να απολαμβάνουν κάποια δικαιώματα. Ένα από αυτά τα δικαιώματα είναι να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών-μελών. Ένα άλλο δικαίωμα που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση στους Ευρωπαίους πολίτες είναι να εκλέγουν ή/και να εκλέγονται μια φορά κάθε πέντε έτη στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (όπως και στις εθνικές εκλογές της χώρας τους, ανάλογα με το σύστημα του κάθε κράτους-μέλους). Παράλληλα οι έλεγχοι διαβατηρίων στα εσωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταργήθηκαν με τη Συμφωνία του Σένγκεν (Schengen). Η συμφωνία υπεγράφη στις 14 Ιουνίου 1985 στην κομόπολη Σένγκεν του Λουξεμβούργου ανάμεσα σε πέντε κράτη-μέλη : το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία. Στις 19 Ιουνίου 1990 υπεγράφη εκ νέου στο Σένγκεν η *Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν*, που συμπλήρωνε και εξειδίκευε την αρχική Συμφωνία. Η συμφωνία είχε ως στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για όλους τους υπηκόους των κρατών-μελών που υπέγραψαν τη Συμφωνία, καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Μεταγενέστερα και άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν Πρωτόκολλα και Συμφωνίες με τα οποία προσχωρούσαν στα δύο προαναφερθέντα κείμενα. *Η Ιταλία το 1990, η Ισπανία και η Πορτογαλία το 1991, η Ελλάδα το 1992, η Αυστρία το 1995, η Σουηδία, η Δανία και η Φινλανδία το 1996*²⁹. Τα κείμενα κινούνταν σε καθαρά διακυβερνητικό επίπεδο και έθεσαν τις βάσεις για τη χάραξη κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής. Έτσι άρχισε να δομείται σιγά-σιγά η ευρωπαϊκή ταυτότητα. Για μπορέσουμε όμως να κατανοήσουμε τη διαδικασία δημιουργίας της ευρωπαϊκής ταυτότητας, θα πρέπει να αναφερθούμε πρώτα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στους θεσμούς που την απαρτίζουν, ώστε να αντιληφθούμε το βαθμό επιρροής και διαμόρφωσης του καθενός από αυτά στην ευρωπαϊκή ταυτότητα .

Κεφάλαιο 2^ο

2.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση

²⁹ *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. πρώτο, αρ. Φύλλου 140, 27 Ιουνίου 1997

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί ένα *sui generis* φαινόμενο.

Αποτελεί δηλαδή μία οντότητα, η οποία δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σε μία ήδη υπάρχουσα ευρύτερη έννοια. Όντας λοιπόν μια μοναδική οντότητα, έχει μια μορφή νομικής προστασίας, εκτός των τυπικών νομικών προστασιών. *Κάποιοι τη χαρακτηρίζουν ως ένα θαύμα, το οποίο θα πρέπει να γιορτάσουμε, ενώ για άλλους αποτελεί μία εξέλιξη που χρήζει κριτικής αντιμετώπισης*³⁰. Αν χρησιμοποιήσουμε τη συμβουλή του Αριστοτέλη «παν μέτρον άριστον»³¹ - αν και η φράση πρωτοεμφανίζεται στον *Κλεόβουλο τον 6^ο αι. π.Χ.*- *την αλήθεια θα τη βρούμε κάπου στη μέση*³².

Αλλά ας κάνουμε μία ιστορική αναδρομή. Οι Ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που οραματίστηκαν και ενέπνευσαν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία ζούμε σήμερα είναι οι Κόνραντ Αντενάουερ, Γιόζεφ Μπεχ, Γιόχαν Βίλεμ, Μπέγιεν, Ουίνστον Τσόρτσιλ, Αλτσίντε ντε Γκάσπερι, Βάλτερ Χάλσταϊν, Σίκο Μάνσχολτ, Ζαν Μονέ, Ρομπέρ Σουμάν, Πωλ-Ανρί Σπάακ, Αλτιέρο Σπινέλι

Χωρίς την ενεργητικότητα και την κινητοποίησή τους, δεν θα κυριαρχούσε η ειρήνη και η σταθερότητα που θεωρούμε δεδομένη στον κόσμο που ζούμε. Από αντιστασιακοί μέχρι δικηγόροι, οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστούσαν μια ποικιλόμορφη ομάδα ανθρώπων με κοινά ιδανικά: μια ειρηνική, ενωμένη και ευημερούσα Ευρώπη.³³ Εκτός από τους ιδρυτές της ΕΕ που ανέφερα παραπάνω, υπήρχαν και άλλοι πολλοί που εργάστηκαν άοκνα, συντονισμένα και ενέπνευσαν το ευρωπαϊκό εγχείρημα. Ας δούμε όμως πρωταρχικά τι είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και ποιες οι λειτουργίες των θεσμών της.

Η **Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)** είναι μια οικονομική και πολιτική ένωση (διεθνής οργανισμός) εικοσιοκτώ ευρωπαϊκών κρατών. Ιδρύθηκε την 1η Νοεμβρίου 1993 με τη

³⁰ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Η Ένωση της Ευρώπης*, Αγγελιοφόρος, 09.05.2009, σ. 4

³¹ Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*, 1138β, 18-20

³² Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ε΄ έκδοση, 2007, σ. 122

³³ https://europa.eu/european-union/about-eu/history/founding-fathers_el

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1992, γνωστότερης ως Συνθήκης του Μάαστριχτ. Αρχικά βασίστηκε στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας). Από τότε νέες διευρύνσεις έχουν αυξήσει τον αριθμό των κρατών μελών της και μεταγενέστερες τροποποιητικές συνθήκες έχουν επεκτείνει τις αρμοδιότητές της. Θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία, με οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο. Η ΕΕ αποτελεί το τρέχον στάδιο μιας ανοιχτής διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την οποία θα μελετήσουμε παρακάτω

Η ΕΕ έχει γίνει μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο, με περισσότερους από 511 εκατομμύρια κατοίκους, το οποίο αποτελεί το 7,4% του παγκόσμιου πληθυσμού³⁴. Η Ένωση έχει δημιουργήσει μια ενιαία εσωτερική αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Επίσης διαθέτει κοινή εμπορική πολιτική προς τις τρίτες χώρες και έχει χαράξει κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική, όπως επίσης και περιφερειακή πολιτική για να βοηθήσει τις φτωχότερες περιφέρειες. Επίσης προωθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, προς το παρόν σε διακυβερνητικό επίπεδο και μια περιορισμένη αστυνομική και δικαστική συνεργασία πάνω σε ποινικά θέματα. Στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης εισήγαγε ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, που έχει υιοθετηθεί από δεκαεννέα κράτη μέλη μέχρι σήμερα Έτσι, πάνω από 340 εκατομμύρια πολίτες της ΕΕ το χρησιμοποιούν σήμερα ως νόμισμά τους³⁵. Μέσα από τις διαδοχικές διευρύνσεις, η Ένωση μεγάλωσε πληθυσμιακά και γεωγραφικά. Έγινε πιο πλούσια πολιτισμικά και συγχρόνως περισσότερο Ευρωπαϊκή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση των είκοσι οχτώ κρατών-μελών αποτελεί πλέον μια παγκόσμια δύναμη στο οικονομικό πεδίο, αλλά και έναν υπολογίσιμο παράγοντα στο πολιτικό. Αναπτύχθηκε ως ένα υπερεθνικό μόρφωμα, έχοντας το έθνος κράτος στο επίκεντρο της, συνδυάζοντας το εθνικό συμφέρον και το μόνιμο ανταγωνισμό με τα αμοιβαία κέρδη. Ποιοι όμως είναι οι στόχοι της; Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει να αποτελέσει ένα *Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης*, μέσα στον οποίο τα κράτη μέλη της συνεργάζονται στενά σχετικά με τις γενικές πολιτικές, τους ελέγχους στα σύνορα

³⁴ σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat

³⁵ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

(εσωτερικά και εξωτερικά), το άσυλο, τη μετανάστευση, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις και την αστυνομική συνεργασία. Επίσης προωθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, προς το παρόν σε διακυβερνητικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει:

«να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της καθώς και την ευημερία των πολιτών της

να προσφέρει ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη χωρίς την ύπαρξη εσωτερικών συνόρων,

να προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη με βάση την ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση και τη σταθερότητα των τιμών, μια ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς με πλήρη απασχόληση και κοινωνική πρόοδο, καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος,

να αγωνίζεται κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων,

να προωθεί την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο,

να ενισχύει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή καθώς και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και

να σέβεται την πλούσια πολιτιστική και γλωσσική της πολυμορφία»³⁶.

Έτσι η Ένωση κατάφερε σταδιακά να εγκαθιδρύσει την ειρήνη, τη σταθερότητα, την ασφάλεια, τη συνεργασία και την ευημερία, εκεί όπου βασίλευε ο πόλεμος, η βία, η καχυποψία, η αστάθεια. Στήριξε τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό των ευρωπαϊκών κρατών από την Μεσόγειο μέχρι τη Βαλτική.³⁷

Κεφάλαιο 3^ο

³⁶ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el

³⁷ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Η Ένωση της Ευρώπης*, Αγγελιοφόρος, 09.05.2009, σ. 4

2.3 Ευρωπαϊκά θεσμικά Όργανα

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ περιλαμβάνουν :

- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο,
- το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
- το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και
- το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο.

Κάθε θεσμικό όργανο δρα εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του ανατίθενται από τις Συνθήκες, σύμφωνα με τις διαδικασίες, τους όρους και τους σκοπούς τους οποίους προβλέπουν. Τα θεσμικά όργανα συνεργάζονται μεταξύ τους καλή τη πίστει.

Οι διατάξεις σχετικά με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ελεγκτικό Συνέδριο, καθώς και οι λεπτομερείς διατάξεις σχετικά με τα άλλα θεσμικά όργανα, περιέχονται στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή επικουρούνται από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και από την Επιτροπή των Περιφερειών, οι οποίες ασκούν συμβουλευτικά καθήκοντα.

Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα εμφανίζονται στα άρθρα 5 ΣΕΕ και 7 παρ. 1 ΣΕΚ. Οι συνθήκες αυτές συμπεριλαμβάνονται από το 2007 στη Συνθήκη της Λισσαβόνας.

Η κατηγοριοποίηση των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται **βάσει των αρμοδιοτήτων τους** και έτσι έχουμε τα:

1. Δικαιοπαραγωγικά θεσμικά όργανα, τα οποία είναι αρμόδια για πτυχές της **νομοπαραγωγικής διαδικασίας** της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Δικαιοπαραγωγικά όργανα είναι:

- α. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- β. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- γ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

2. **Δικαιοδοτικά** θεσμικά όργανα, τα οποία είναι αρμόδια για τον **δικαιοδοτικό έλεγχο** της Ε.Ε.³⁸

Δικαιοδοτικά όργανα είναι:

- α. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- β. Ελεγκτικό Συνέδριο

3. **Γνωμοδοτικά/Συμβουλευτικά** θεσμικά όργανα, τα οποία έχουν αμιγώς **συμβουλευτικό χαρακτήρα**.

Γνωμοδοτικά όργανα είναι:

- α. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
- β. Επιτροπή των Περιφερειών

Κατηγοριοποίηση των θεσμικών οργάνων βάσει της **συγκρότησής τους**:

1. Διακυβερνητικά/διακρατικά

Τα διακυβερνητικά/διακρατικά θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγκροτούνται από επίσημους εκπροσώπους των κρατών μελών και είναι τα εξής:

- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

³⁸ Βασκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, Σελ: 45-47

2. Υπερεθνικά/υπερκρατικά

Τα υπερεθνικά/υπερκρατικά δε συγκροτούνται από εκπροσώπους κρατών μελών και διαθέτουν “**θεσμική υπερεθνικότητα**” (δηλ. Αυτονομία βούλησης απέναντι στα κράτη-μέλη) ο βαθμός της οποίας εντούτοις ποικίλει»³⁹.

Υπερεθνικά θεσμικά όργανα είναι τα εξής:

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Επιτροπή
- Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ελεγκτικό Συνέδριο
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
- Επιτροπή των Περιφερειών
- Όργανα διοίκησης της ΕΚΤ

2.3.1 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ας δούμε τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο είναι το κατ' εξοχήν όργανο που προσδίδει δημοκρατικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

³⁹ Βοσκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, Σελ: 45-47

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Σύμφωνα με την ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 2016

Άρθρο 14

1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί, από κοινού με το Συμβούλιο, νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα. Ασκεί καθήκοντα πολιτικού ελέγχου και συμβουλευτικά καθήκοντα υπό τους όρους που προβλέπονται στις Συνθήκες. Εκλέγει τον πρόεδρο της Επιτροπής.

2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απαρτίζεται από αντιπροσώπους των πολιτών της Ένωσης. Ο αριθμός τους δεν υπερβαίνει τους επτακόσιους πενήντα συν τον πρόεδρο. Η εκπροσώπηση των πολιτών είναι αναλογική κατά φθίνουσα τάξη, με ελάχιστο όριο έξι μελών ανά κράτος μέλος. Κανένα κράτος μέλος δεν λαμβάνει περισσότερες από ενενήντα έξι έδρες.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκδίδει ομόφωνα, μετά από πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και με την έγκρισή του, απόφαση για τον καθορισμό της σύνθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σεβόμενο τις αρχές που προβλέπονται στο πρώτο εδάφιο.

3. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εκλέγονται για πέντε έτη με άμεση, καθολική, ελεύθερη και μυστική ψηφοφορία.

4. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκλέγει τον πρόεδρο και το προεδρείο του μεταξύ των μελών του⁴⁰.

2.3.2 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Άρθρο 15

1. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο παρέχει στην Ένωση την αναγκαία για την ανάπτυξη της ώθηση και καθορίζει τους γενικούς της πολιτικούς προσανατολισμούς και προτεραιότητες. Δεν ασκεί νομοθετική λειτουργία.

⁴⁰ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

2. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απαρτίζεται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών μελών, καθώς και από τον πρόεδρό του και τον πρόεδρο της Επιτροπής. Ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας συμμετέχει στις εργασίες του.
3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται δις εξαμηνιαίως, συγκαλούμενο από τον πρόεδρό του. Όταν το απαιτεί η ημερήσια διάταξη, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δύνανται να αποφασίσουν ένας υπουργός να επικουρεί έκαστο μέλος, ο δε πρόεδρος της Επιτροπής να επικουρείται από ένα μέλος της Επιτροπής. Όταν το απαιτεί η κατάσταση, ο πρόεδρος συγκαλεί έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.
4. Εκτός των περιπτώσεων για τις οποίες οι Συνθήκες ορίζουν άλλως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει με συναίνεση.
5. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκλέγει τον πρόεδρό του με ειδική πλειοψηφία για δύομισι έτη, η δε θητεία του είναι άπαξ ανανεώσιμη. Σε περίπτωση κωλύματος ή σοβαρού παραπτώματος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να τερματίσει τη θητεία του προέδρου του με την ίδια διαδικασία⁴¹.

2.3.2.1 Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

6. Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου:
 - α) προεδρεύει και διευθύνει τις εργασίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου,
 - β) μεριμνά για την προετοιμασία και τη συνέχεια των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σε συνεργασία με τον πρόεδρο της Επιτροπής και βάσει των εργασιών του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων,
 - γ) καταβάλλει προσπάθειες για να διευκολύνει τη συνοχή και τη συναίνεση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου,
 - δ) παρουσιάζει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκθεση μετά από κάθε σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.⁴²

⁴¹ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>

⁴² Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ασκεί, υπό την ιδιότητά του αυτή και στο επίπεδό του, την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης σε θέματα που άπτονται της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δεν μπορεί να ασκεί εθνικό αξίωμα⁴³.

2.3.3 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 16

1. Το Συμβούλιο ασκεί, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα. Ασκεί καθήκοντα χάραξης πολιτικών και συντονισμού σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπουν οι Συνθήκες.
2. Το Συμβούλιο απαρτίζεται από έναν αντιπρόσωπο κάθε κράτους μέλους σε υπουργικό επίπεδο, ο οποίος έχει την εξουσία να δεσμεύει την κυβέρνηση του κράτους μέλους το οποίο εκπροσωπεί και να ασκεί το δικαίωμα ψήφου.
3. Πλην των περιπτώσεων για τις οποίες οι Συνθήκες ορίζουν άλλως, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία.
4. Αρχής γενομένης από 1ης Νοεμβρίου 2014, ως ειδική πλειοψηφία ορίζεται ποσοστό τουλάχιστον 55 % των μελών του Συμβουλίου, το οποίο περιλαμβάνει τουλάχιστον δέκα

⁴³ Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008, Κεφ.4.1.2

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

πέντε μέλη και αντιπροσωπεύει κράτη μέλη που συγκεντρώνουν ποσοστό τουλάχιστον 65% του πληθυσμού της Ένωσης⁴⁴.

5. Οι μεταβατικές διατάξεις σχετικά με τον ορισμό της ειδικής πλειοψηφίας που εφαρμόζονται έως την 31ή Οκτωβρίου 2014, καθώς και εκείνες που εφαρμόζονται μεταξύ της 1ης Νοεμβρίου 2014 και της 31ης Μαρτίου 2017, καθορίζονται στο Πρωτόκολλο σχετικά με τις μεταβατικές διατάξεις.

6. Το Συμβούλιο συνεδριάζει υπό διάφορες συνθέσεις, ο κατάλογος των οποίων εγκρίνεται σύμφωνα με το άρθρο 236 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων εξασφαλίζει τη συνοχή των εργασιών των διαφόρων συνθέσεων του Συμβουλίου. Προετοιμάζει τις συνόδους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και διασφαλίζει τη συνέχειά τους σε επαφή με τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και την Επιτροπή.

Το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων διαμορφώνει την εξωτερική δράση της Ένωσης σύμφωνα με τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και διασφαλίζει τη συνοχή της δράσης της Ένωσης.

7. Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών είναι υπεύθυνη για την προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου.

8. Το Συμβούλιο συνέρχεται δημοσίως όταν συσκέπτεται και ψηφίζει επί σχεδίου νομοθετικής πράξης. Προς τον σκοπό αυτό, κάθε σύνοδος του Συμβουλίου διακρίνεται σε δύο σκέλη, αφιερωμένα αντίστοιχα στις εργασίες επί των νομοθετικών πράξεων της Ένωσης και στις μη νομοθετικές δραστηριότητες.

9. Η προεδρία των συνθέσεων του Συμβουλίου, πλην της σύνθεσης των Εξωτερικών Υποθέσεων, ασκείται από τους αντιπροσώπους των κρατών μελών στο Συμβούλιο βάσει συστήματος ισότιμης εναλλαγής, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στο άρθρο 236 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁵.

⁴⁴ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>

⁴⁵ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

2.3.4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (*European Commission*)

Γενικές πληροφορίες για την Επιτροπή

Η ευρωπαϊκή Επιτροπή ιδρύθηκε το 1951 και έχει ως έδρα τις Βρυξέλλες, διατηρώντας επίσης γραφεία στο Λουξεμβούργο και αντιπροσωπεύει σε όλες τις χώρες της Ένωσης. Αποτελεί το ανεξάρτητο τεχνοκρατικό όργανο της Ένωσης. Είναι το κατεξοχήν κοινοτικό όργανο που εκπροσωπεί, προστατεύει και προάγει τα κοινοτικά συμφέροντα και επιδιώκει την πραγμάτωση των κοινοτικών στόχων χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν τα κατ' ιδίαν συμφέροντα και τις κατ' ιδίαν επιδιώξεις των εθνικών κυβερνήσεων των κρατών μελών. Τα μέλη της επιλέγονται, όπως αναφέρεται στο άρθρο 213 ΣΕΚ, «βάσει των γενικών τους προσόντων και παρέχουν κάθε εγγύηση ανεξαρτησίας»⁴⁶.

Οι Επίτροποι δεν ενεργούν ως εκπρόσωποι των κρατών που τους υπέδειξαν, ούτε υπερασπίζονται τα εθνικά τους συμφέροντα. Ενεργούν ως κοινοτικοί λειτουργοί και η θητεία τους διαρκεί πέντε έτη⁴⁷.

Η ιδιότητα του Επίτροπου είναι ασυμβίβαστη με κάθε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα, έστω και μη αμειβόμενη

Η Επιτροπή (στην σημερινή της μορφή) απαρτίζεται από έναν υπήκοο από κάθε κράτος μέλος, βάσει της αρχής της ισότητας. Εντούτοις από το 2014 η Επιτροπή έχει «αποεθνικοποιηθεί» και τα μέλη της έχουν μειωθούν σε 18, στη λογική της μείωσης του κατακερματισμού των χαρτοφυλακίων και της αύξησης της αποτελεσματικότητας.

⁴⁶ Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008, Κεφ.4.1.2

⁴⁷ Βοσκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, Σελ: 53

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Η Επιτροπή αποτελείται από τμήματα και υπηρεσίες. Τα τμήματα είναι γνωστά ως «Γενικές Διευθύνσεις» και η κάθε μία διαχειρίζεται συγκεκριμένες πολιτικές. Επίσης η Επιτροπή διαρθρώνεται από διαφορές διοικητικές υπηρεσίες.

Οπό την ευθύνη των μελών της Επιτροπής εργάζονται περίπου 23.000 υπάλληλοι μόνιμοι και ανεξάρτητοι από τις κυβερνήσεις των χωρών από τις οποίες κατάγονται. Είναι κατανεμημένοι σε 24 γενικές διευθύνσεις, υπεύθυνες η καθεμιά για μια πολιτική της Ένωσης, όπως τα υπουργεία στα κράτη μέλη. Πάντως ο αριθμός των υπαλλήλων της Επιτροπής είναι μικρότερος απ' αυτόν πολλών εθνικών Υπουργείων⁴⁸. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι περίπου 20% του προσωπικού της Επιτροπής ασχολείται με γλωσσολογικές εργασίες (μετάφραση και διερμηνεία), οι οποίες είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της ισοτιμίας των 24 επίσημων γλωσσών της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένων της Ιρλανδικής, της Βουλγαρικής και της Ρουμανικής)⁴⁹, καθώς η Ένωση βεβαιώνει στη σελίδα της ότι οι διαφορετικές γλώσσες είναι ο πλούτος της Ευρώπης.

2.3.4.1 Λειτουργία Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Σύμφωνα με το διαχωρισμό της προηγούμενης ενότητας σχετικά με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ευρωπαϊκή επιτροπή (European Commission) είναι:

Υπερεθνική/υπερκρατική

και ασκεί

1. Νομοθετική λειτουργία

Μαζί με το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

2. Εκτελεστική λειτουργία

Μαζί με το Συμβούλιο

⁴⁸ Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008, Κεφ.4.1.2

⁴⁹ Κανονισμός Επιτροπής 1/1958, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2007

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Η Επιτροπή λειτουργεί βάσει της αρχής της συλλογικότητας και οι αποφάσεις λαμβάνονται από την πλειοψηφία των μελών της.

Η αρχή της συλλογικότητας βασίζεται στην ισότητα των μελών της Επιτροπής κατά τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων και συνεπάγεται ιδίως ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού και όλα τα μέλη του συλλογικού οργάνου ευθύνονται συλλογικά στο πολιτικό επίπεδο για τις λαμβανόμενες αποφάσεις.

Το Κολλέγιο των Επιτρόπων συνεδριάζει κάθε Τετάρτη και η προετοιμασία του γίνεται από τους διευθυντές των γραφείων των Επιτρόπων.

Μέχρι την Συνθήκη του Άμστερνταμ, ο Πρόεδρος θεωρούνταν “*primus inter pares*”, η τάση που επικράτησε στις επόμενες Συνθήκες ήταν η ισχυροποίηση του Προέδρου κυρίως για λόγους πολιτικής αναγνωρισιμότητας της Επιτροπής.

2.3.4.2 Ανάδειξη των μελών της Επιτροπής

Ο διορισμός της Επιτροπής διενεργείται σε δύο στάδια. Αρχικά διορίζεται ο Πρόεδρος της και κατόπιν διορίζονται τα μέλη της.

- Διορισμός του Προέδρου

Αρχικά επιλέγεται ο Πρόεδρος κατόπιν αποφάσεως του Συμβουλίου, σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων με ειδική πλειοψηφία. Ο διορισμός εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκής Κοινοβούλιο.

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

- Διορισμός των Επιτρόπων

Οι επίτροποι διορίζονται από το Συμβούλιο κατόπιν κοινής συμφωνίας με τον Πρόεδρο. Ο διορισμός εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁵⁰

Η παύση του Προέδρου της Επιτροπής είναι δυνατή με απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ των μελών της είτε με απόφαση του Δικαστηρίου, είτε μετά από αίτημα του Προέδρου και έγκριση του σώματος των Επιτρόπων. Τέλος η Επιτροπή μπορεί να παυθεί από το ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αν και δεν έχει υπάρξει ποτέ κάποια τέτοια περίπτωση.

2.3.4.3 Αρμοδιότητες της Επιτροπής

Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής είναι οι εξής :

α. Δικαίωμα πρωτοβουλίας

Το δικαίωμα της πρωτοβουλίας αποτελεί την κινητήρια δύναμη της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει :

-Δυνατότητα υποβολής προτάσεων στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο για πολιτικές και δράσεις με την μορφή πράσινων ή λευκών βιβλίων

-Δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας, δηλαδή την δυνατότητα υποβολής στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο προτάσεων κανονιστικών πράξεων.

Κατά την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος, η Επιτροπή διαβουλεύεται με τους κοινωνικούς εταίρους καθώς και με ομάδες πίεσης και συμφερόντων.

Κατά την άσκηση του δικαιώματος αυτού, η Επιτροπή οφείλει να τηρεί τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής με οριζόντια εφαρμογή (οριζόντιες ρήτρες ή ρήτρες ενσωμάτωσης) και να ενημερώνει τα υπόλοιπα νομοπαραγωγικά όργανα για το πρόγραμμα της.

⁵⁰ Βοσκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, Σελ: 61

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

β. Δικαίωμα διατύπωσης συστάσεων και γνώμών

Ορισμένες αποφάσεις του Συμβουλίου προϋποθέτουν Σύσταση ή Γνώμη της Επιτροπής και όχι πρόταση κανονιστικής πράξης. Οι συστάσεις και οι γνώμες δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα, αλλά καθορίζουν πρακτικά σε μεγάλο βαθμό την στάση του Συμβουλίου.

γ. Κανονιστική εξουσία

Η Επιτροπή διαθέτει εξουσία λήψης αποφάσεων η οποία είναι πρωτογενής και δευτερογενής.

Σε ότι αφορά την πρωτογενή εξουσία, αυτή είναι περιορισμένη καθώς η Επιτροπή βάσει της Συνθήκης «ασκεί τις αρμοδιότητες που της αναθέτει το Συμβούλιο για την εκτέλεση των κανόνων που θεσπίζει». Η διατύπωση αυτή περιορίζει σημαντικά την πρωτογενή κανονιστική εξουσία της Επιτροπής.

Η κανονιστική εξουσία της Επιτροπής εκφράζεται συνήθως μέσω της «επιτροπολογίας». Ο όρος "επιτροπολογία" αναφέρεται στον τρόπο με τον όποιον η Επιτροπή ασκεί τις εκτελεστικές αρμοδιότητες που της έχει αναθέσει ο κοινοτικός νομοθέτης, δηλαδή με τη βοήθεια επιτρόπων που απαρτίζονται από εκπρόσωπους των χωρών της ΕΕ.

δ. Δημοσιονομική εξουσία

Η Επιτροπή εκτελεί τον κοινοτικό Προϋπολογισμό. Εισπράττει τους κοινοτικούς πόρους και εκταμιεύει στους δικαιούχους τα ποσά που έχουν εγγραφεί στον κοινοτικό Προϋπολογισμό.

ε. Ελεγκτική εξουσία

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Η Επιτροπή αποτελεί τον θεματοφύλακα των Συνθηκών. Στο πλαίσιο αυτό διαθέτει ευρεία ανακριτική εξουσία. Μπορεί στο πλαίσιο αυτό να συλλέγει κάθε πληροφορία και να προβαίνει σε όλους τους αναγκαίους ελέγχους όντος των ορίων της αρμοδιότητας της.

Η Επιτροπή διαθέτει οιονεί εισαγγελική εξουσία περιλαμβανομένης και εξουσίας παραπομπής στο Δικαστήριο των κρατών μελών που παραβιάζουν το κοινοτικό δίκαιο.

στ. Εξουσία καταστολής.

Σε ότι αφορά την προστασία του ανταγωνισμού, η Επιτροπή μπορεί να ενεργήσει ως οιονεί δικαστικό όργανο, διαθέτοντας εξουσία καταστολής των παραβάσεων. Η εξουσία αυτή αφορά απαγόρευση των περιοριστικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και επιβολή πρόστιμων.

Διαθέτει επίσης εξουσία απαγόρευσης της προνομιακής μεταχείρισης των δημόσιων επιχειρήσεων καθώς και των κρατικών ενισχύσεων.

ζ. Εξουσία διαπραγμάτευσης διεθνών συμφωνιών

Η Επιτροπή διαπραγματεύεται τις διεθνείς Συμφωνίες που συνάπτει η Κοινότητα, υπό την εποπτεία όμως του Συμβουλίου.

η. Σύμπραξη στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής

Η Επιτροπή συμπράττει στη διεθνή εκπροσώπηση της Ένωσης με την ανάθεση των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων σε έναν από τους αντιπρόεδρους της Επιτροπής, ο οποίος αποτελεί τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας.

θ. Ιδιάζων πολιτικός ρόλος

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων η Επιτροπή διενεργεί διαμεσολαβητικά και συμφιλιωτικά, έχοντας το τεκμήριο της αμεροληψίας και λειτουργώντας ως εγγυητής του γενικού συμφέροντος.⁵¹

Ωστόσο, παρά τον αυξανόμενο ρόλο της Επιτροπής στην «Ευρωπαϊκή» των διάφορων δραστηριοτήτων, το μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό των συνόρων των κρατών-μελών. *Κάθε κράτος επιβάλλει όρια που καθορίζουν τη διακίνηση αγαθών και άλλων συντελεστών προς και από την οικονομία του και οι κυβερνήσεις μέσω των νόμων, των πολιτικών και των πολυάριθμων επεμβάσεων τους στην οικονομία επιχειρούν να χειραγωγήσουν και να επηρεάσουν την αγορά, έτσι ώστε να ωφεληθούν οι πολίτες τους (ή τουλάχιστον ορισμένοι από αυτούς) και να προαγάγουν τα εθνικά συμφέροντα των χωρών τους⁵².* Επίσης ισχύει γενικότερα ότι κάθε κράτος -ορισμένα περισσότερο από κάποια άλλα- επιχειρεί να χρησιμοποιήσει την ισχύ του και να επηρεάσει τα αποτελέσματα της αγοράς. Όμως η Ευρωπαϊκή Ένωση επιθυμεί μια εξισορρόπηση αυτής της τάσης ανάμεσα στα κράτη-μέλη για αυτόν το λόγο έχει χαράξει, από πολύ νωρίς, την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού.

2.3.5 Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού

⁵¹ Βοσκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, Σελ: 54-60

Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008, Σελ: 291-292

⁵² Gilpin Robert, *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 7^η έκδοση, Αθήνα 2008, Επιστημ. Επιμέλεια Κουσκουβέλης Ηλίας, Σελ. 162

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού καταλαμβάνει εξέχουσα θέση στο έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήδη από τη ίδρυσή της με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Με τη Συνθήκη αυτή θεσπίστηκε ένα καθεστώς που εξασφαλίζει τον ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

Το ζητούμενο ήταν να δημιουργηθεί ένα σύνολο άρθρων και αποτελεσματικών κανόνων ανταγωνισμού για την εύρυθμη λειτουργία της ευρωπαϊκής αγοράς και για να επωφελούνται οι καταναλωτές από τα πλεονεκτήματα ενός συστήματος ελεύθερης αγοράς.

Η πολιτική ανταγωνισμού είναι ένα σύνολο κανόνων που εφαρμόζονται για να διασφαλίζεται ο θεμιτός ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων. Η εφαρμογή της:

ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα,

αυξάνει την αποδοτικότητα,

διευρύνει τις επιλογές των καταναλωτών και

συμβάλλει στη μείωση των τιμών και τη βελτίωση της ποιότητας.

Αυτοί είναι οι λόγοι για τους οποίους η ΕΕ αντιμάχεται τις μονοπωλιακές πρακτικές, ελέγχει τις συγχωνεύσεις και τις κρατικές ενισχύσεις και ενθαρρύνει την απελευθέρωση των αγορών. Όλα αυτά τα επιτυγχάνει μέσω της Κοινής Πολιτικής Ανταγωνισμού.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η «Κοινή Πολιτική Ανταγωνισμού επιδρά επί σχεδόν όλων των άλλων κοινών πολιτικών, οι όποιες οφείλουν να συμμορφώνονται με τους κανόνες της. Η επίδραση της πολιτικής ανταγωνισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη βιομηχανική πολιτική, καθ'όσον αφορά στα διαρθρωτικά και τομεακά μετρά, επί της περιφερειακής πολιτικής, σχετικά με τις εθνικές ενισχύσεις για την ανάπτυξη των πτωχών περιοχών, τις πολιτικές ενεργείας και μεταφορών, ως προς τις μεγάλες δημόσιες και πολυεθνικές επιχειρήσεις αυτών των τομέων, και τις πολιτικές γεωργίας και αλιείας, σχετικά με τις κοινές οργανώσεις των αγορών. Η πολιτική ανταγωνισμού ευνοεί την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, την ευρεία διάδοση των

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

γνώσεων, τη διεύρυνση των επιλογών των καταναλωτών και την αποτελεσματική οικονομική αναδιάρθρωση σε ολόκληρη την εσωτερική αγορά»⁵³.

Η Πολιτική Ανταγωνισμού διαδραμάτιζε πάντοτε ένα σημαντικό ρόλο όντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θέτοντας μία σειρά από στόχους προς επίτευξη. Ένας από τους στόχους αποτελεί η αύξηση της αποτελεσματικότητας, με την έννοια της μεγιστοποίησης της ευημερίας των καταναλωτών και της επίτευξης της βέλτιστης κατανομής των πόρων, με τα όποια ασχολείται η οικονομική της ευημερίας⁵⁴.

Περάν, όμως, από την αύξηση της αποτελεσματικότητας, ένας δεύτερος στόχος της Πολιτικής Ανταγωνισμού είναι η προστασία των καταναλωτών και των μικρότερων επιχειρήσεων από μεγάλες συγκεντρώσεις της οικονομικής εξουσίας, είτε με τη μορφή της μονοπωλιακής δεσπόζουσας θέσης από μία μόνο επιχείρηση, είτε μέσω συμφωνιών με τις όποιες οι αντίπαλες επιχειρήσεις συντονίζουν τη δραστηριότητά τους, έτσι ώστε να λειτουργούν ως μία μονάδα και να παρατηρείται απώλεια ευημερίας λόγω μονοπωλιακής τιμολόγησης.

Ένας τρίτος στόχος της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διευκόλυνση της δημιουργίας μιας ενιαίας αγοράς. Η κοινοτική νομοθεσία απαγορεύει τους δασμούς, τις ποσοτώσεις, και γενικότερα οποιοδήποτε μέτρο μπορεί να εμποδίσει την επίτευξη αυτού του στόχου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαθέτει συνήθως τα κατάλληλα μέσα για να χειρίζεται τις υποθέσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς έχει την εξουσία όχι μόνο να διεξάγει έρευνες, αλλά και να λαμβάνει δεσμευτικές αποφάσεις και να επιβάλλει υψηλά πρόστιμα.

Η εξουσία για τη διερεύνηση πιθανών αντιανταγωνιστικών πρακτικών δόθηκε στην Επιτροπή το 1962, ενώ από το 1990 επεκτάθηκε και στις μεγάλες συγχωνεύσεις. Η

⁵³ Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008, Σελ: 291-292

⁵⁴ Ντουβέλης-Πατσιόγιαννης Βασίλειος, *Πολιτική Οικονομία και Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Μπόνια, Αθήνα 2010, Σελ: 135-137

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Επιτροπή εφαρμόζει τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών. Επίσης διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ.

Έτσι λοιπόν παρακολουθεί και όπου είναι αναγκαίο παρεμποδίζει:

Τις αντιανταγωνιστικές συμφωνίες

(κυρίως συμπράξεις ιδιαίτερης σοβαρότητας).

Τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσεις στην αγορά από επιχειρήσεις.

Τις συγχωνεύσεις και εξαγορές.

Τις κρατικές ενισχύσεις.

Από το 1962 η Επιτροπή έχει την εξουσία να ερευνά πιθανές αντιανταγωνιστικές πρακτικές.

Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι εάν η Επιτροπή αποφασίσει τη διεξαγωγή έρευνας, οι υπάλληλοί της έχουν το δικαίωμα:

να εισέρχονται σε όλους τους χώρους, τις εγκαταστάσεις ή τα μεταφορικά μέσα των επιχειρήσεων,

να ελέγχουν τα βιβλία και άλλα επαγγελματικά τους έγγραφα,

να λαμβάνουν αντίγραφα ή αποσπάσματα των βιβλίων ή των επαγγελματικών εγγράφων,

να σφραγίζουν οποιονδήποτε επαγγελματικό χώρο και βιβλία ή έγγραφα κατά την περίοδο και στον βαθμό που απαιτείται για τον έλεγχο,

να ζητούν από κάθε εκπρόσωπο ή μέλος του προσωπικού της επιχείρησης διευκρινίσεις για συμβάντα ή έγγραφα που σχετίζονται με το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου και να καταγράφουν τις σχετικές απαντήσεις.

Το δίκαιο ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζεται άμεσα σε όλα τα κράτη μέλη από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού, οι οποίες μπορούν να εφαρμόζουν και τους δικούς τους κανόνες ανταγωνισμού⁵⁵.

⁵⁵ Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας Ε.Ε., *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Ανταγωνισμός*, Εκδόσεις 1049, Βρυξέλλες, Βέλγιο

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Έτσι λοιπόν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όχι μόνο δεν παρεμποδίζει τη λειτουργία των εθνικών θεσμών, αλλά τη συμπληρώνει, με σκοπό την πιο εύρυθμη λειτουργία του κάθε κράτους-μέλους ξεχωριστά, αλλά και του όλο μορφώματος της Ένωσης γενικότερα.

Κεφάλαιο 4^ο

2.4 Δημοκρατικό έλλειμμα

Παρ' όλα αυτά, πολλοί κάνουν λόγο για δημοκρατικό έλλειμμα που έχει δημιουργηθεί κυρίως λόγω της Επιτροπής. Αυτό μάλλον οφείλεται στο ότι η ΕΕ, στοχεύοντας προς την ολοκλήρωση, λειτουργεί εν μέρει όπως άλλοι διεθνείς οργανισμοί. Όπως υποστηρίζει και ο Gilpin Robert *«Όλοι οι σημαντικοί διεθνείς οργανισμοί λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό με μυστικότητα. Ο λόγος είναι ότι υπάρχει φόβος μήπως οι διαπραγματεύσεις για εμπορικά, νομισματικά και άλλα σημαντικά οικονομικά θέματα προκαλέσουν αναστάτωση και αποσταθεροποίηση στις παγκόσμιες αγορές.»*⁵⁶ Όμως αυτή η προτίμηση προς τη μυστικότητα αυξάνει τις ανησυχίες αρκετών ανθρώπων, θεωρώντας ότι η καθημερινή τους ζωή και η κοινωνική τους ευημερία εξαρτάται από μυστικές αποφάσεις διεθνών απρόσωπων γραφειοκρατών. Σε αυτούς τους τελευταίους εντάσσονται και όσοι εργάζονται στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με άλλα λόγια κάποιιοι θεωρούσαν ότι οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης λάμβαναν αποφάσεις χωρίς να τηρείται το κλίμα δημοκρατικότητας που η ίδια υποστήριζε. Έτσι είχε ξεκινήσει να αναπτύσσεται μια έντονη καχυποψία στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία είχε καταστήσει σαφή την ανάγκη για περισσότερη διαφάνεια και δημοκρατικότερη λειτουργία των θεσμών. Όσο εύλογο όμως και αν ήταν

⁵⁶ Gilpin Robert, *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 7^η έκδοση, Αθήνα 2008, Επιστημ. Επιμέλεια Κουσκουβέλης Ηλίας, Σελ. 467

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

το αίτημα για μεγαλύτερη διαφάνεια υπήρξαν αρκετά εμπόδια στην επίτευξη της, τα οποία ωστόσο επιλύθηκαν μέσα από τη χάραξη πολιτικών διαφάνειας και ελέγχου. Πέραν όμως τούτων και η μη συνειδητοποίηση και ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας, έφερε το ζήτημα του δημοκρατικού ελλείμματος στην επιφάνεια, καθώς η συμμετοχικότητα των Ευρωπαίων πολιτών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων ήταν ελάχιστη.

Γι αυτόν το λόγο, η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας και ταυτότητας είχε (και εξακολουθεί να έχει) καταστεί σημαντική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να αντιμετωπιστεί το δημοκρατικό έλλειμμα που αντιμετωπίζει και να νομιμοποιηθεί η λειτουργία της. Θα ήταν ενδιαφέρον λοιπόν να εξεταστεί με ποιον τρόπο αυτός ο στόχος τίθεται σε λειτουργία και υλοποιείται στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κεφάλαιο 5^ο

2.5 Πολιτικές δόμησης της ταυτότητας του ευρωπαίου πολίτη

Γνωρίζουμε βέβαια ότι από την ίδρυση της ακόμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, εισήγαγε την έννοια της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας. Ήδη από το 1973 εντοπίζονται αναφορές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ευρωπαϊκή ταυτότητα με χαρακτηριστικό το κείμενο των εννέα (τότε) υπουργών εξωτερικών με τίτλο “Declaration on European Identity” που υπογράφηκε στην Κοπεγχάγη το Δεκέμβριο του 1973. Μεταξύ άλλων, σ' αυτό βρίσκουμε έναν από τους πρώτους ορισμούς της ευρωπαϊκής ταυτότητας σε επίσημο κείμενο σύμφωνα με το οποίο ο ορισμός της αφορά: 1^ο) Την αναθεώρηση της κοινής κληρονομιάς, των συμφερόντων και των ειδικών υποχρεώσεων των «Εννιά», όπως και το βαθμό ενότητας που έχει επιτευχθεί στην Κοινότητα. 2^ο) Την αξιολόγηση των κοινών ενεργειών που πράττουν οι «Εννιά» σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο και τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από αυτό. 3^ο) *το να λαμβάνεται υπ' όψιν η δυναμική φύση*

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

της ευρωπαϊκής ενοποίησης⁵⁷. Μεταξύ των δομικών στοιχείων της «ευρωπαϊκής ταυτότητας», οι «Έννια» κατατάσσουν τη διασφάλιση και το σεβασμό των αρχών της νομικής, πολιτικής και ηθικής τάξης αλλά και τη διατήρηση της πλούσιας ποικιλότητας των εθνικών παραδόσεων. Οι λαοί των χωρών αυτών μοιράζονται, όπως σημειώνεται, παρόμοια στάση ζωής, που βασίζεται στην αποφασιστικότητα για την κατασκευή μιας κοινωνίας που λαμβάνει υπ' όψιν της τις ανάγκες των ατόμων, την υπεράσπιση των αρχών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, τους κανόνες του νόμου, την κοινωνική δικαιοσύνη (που αποτελεί και τον υπέρτατο στόχο για την οικονομική πρόοδο) και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι «Έννια» θεωρούσαν ότι αυτές οι προϋποθέσεις θα απηχούν τις βαθύτερες φιλοδοξίες των πολιτών που πρέπει να συμμετέχουν για την πραγματοποίησή τους, μέσω των εκλεγμένων τους αντιπροσώπων. Σε άλλο σημείο του κειμένου, απαραίτητα στοιχεία της ευρωπαϊκής ταυτότητας αποτελούν η δημιουργία της κοινής αγοράς, η τελωνειακή ένωση, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, οι κοινές πολιτικές και ο μηχανισμός για συνεργασία, ενώ το κείμενο κλείνει με την χαρακτηριστική φράση ότι «η ευρωπαϊκή ταυτότητα θα συνεχίσει να εξελίσσεται ως συνάρτηση της δυναμικής οικοδόμησης της Ενωμένης Ευρώπης»⁵⁸.

Από το 1980 επιταχύνθηκε η προσπάθεια σφυρηλάτησης μιας τέτοιας ταυτότητας. Πρωταρχικά άρχισε να δομείται μέσω διοικητικού επιπέδου. Έτσι ξεκίνησε παρέχοντας κοινές άδειες οδήγησης, ώστε να αρχίσει να σχηματίζεται η πεποίθηση της κοινής ευρωπαϊκής διοίκησης. Επίσης θεσπίστηκε ο ύμνος της Ευρώπης και δημιουργήθηκε η σημαία της Ευρώπης, η οποία συμβολίζει τα ιδανικά της Ευρώπης – *ενότητα, αλληλεγγύη, αρμονία ανάμεσα στους λαούς της*. Η ενσωμάτωση της σημαίας συνέπεσε μαζί με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα⁵⁹.

⁵⁷ Declaration on European Identity, Copenhagen, 14 December 1973, III, 22

⁵⁸ Declaration on European Identity, Copenhagen, 14 December 1973, III, 22

(https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32/publishable_en.pdf)

⁵⁹ https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/flag_el

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Παράλληλα οι έλεγχοι διαβατηρίων στα εσωτερικά της σύνορα καταργήθηκαν με τη Συμφωνία του Σένγκεν, τον Ιούνιο του 1985. Στόχος της συνθήκης αυτής ήταν η προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, η καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για όλους τους υπηκόους των κρατών-μελών που υπέγραψαν τη Συμφωνία, καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Έτσι, οι πολίτες των κρατών-μελών άρχισαν να κατανοούν ότι είναι παράλληλα και πολίτες της Ένωσης, δηλαδή μπορούν, μεταξύ άλλων, να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών-μελών της Ένωσης.

Ένα άλλο δικαίωμα που δίνει ξεκάθαρα την ιδιότητα του πολίτη -του Ευρωπαίου Πολίτη- είναι το δικαίωμα του «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι» μια φορά κάθε πέντε έτη στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ακολούθησαν και άλλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, όπως είναι οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές πόλεις. Με την τελευταία πρωτοβουλία εγκαινιάστηκαν τα πρότυπα κατασκευής του ευρωπαϊκού πολιτισμού και της ιδιότητας του πολίτη, μέσω της χάραξης πολιτιστικής πολιτικής.

Ο «πολιτισμός» λοιπόν κατέλαβε κεντρική θέση στις επίσημες συζητήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 128 της Συνθήκης του Μάαστριχτ του 1992 (και πλέον στο άρθρο 151 της τροποποιημένης Συνθήκης του Άμστερνταμ): *«Η Κοινότητα συμβάλλει στην άνθηση των πολιτισμών των κρατών μελών, σεβόμενη παράλληλα την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους και ταυτόχρονα να φέρει την κοινή κληρονομιά στο προσκήνιο»*⁶⁰. Ο πολιτισμός, από την άποψη αυτή, θεωρείται από την Επιτροπή ότι αποτελεί τη βάση της διαμόρφωσης της ταυτότητας -χωρίς ωστόσο να συνδέεται αποκλειστικά με μια συγκεκριμένη κοινότητα. Φαίνεται ότι σύμφωνα με την παρούσα δήλωση, εάν το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα προστατευτεί και προωθηθεί επαρκώς, θα προκύψει τελικά μια ευρωπαϊκή συνείδηση. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιώντας τον πολιτισμό ως νομιμοποιητικό εργαλείο, υποστηρίζεται, ότι ο πολιτισμός αξίζει να διαφυλαχθεί καθώς είναι το υψηλότερο προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας⁶¹. Χωρίς την κατασκευή αυτής της «φανταστικής [ευρωπαϊκής]

⁶⁰ https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf, σ. 48-49

⁶¹ Sassatelli Monica, *Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy*, 2002, σ. 440

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

κοινότητας», σύμφωνα με τα λόγια του Benedict Anderson (1983), η Ευρώπη θα κινδυνεύσει να μειωθεί σε μια καθαρά οικονομική οντότητα⁶² - κάτι που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσπαθήσει πάση θυσία να αποφύγει.

Γίνεται εμφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να διαμορφώσει τους πολίτες της. Η επιδίωξη της Επιτροπής για μια νέα κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα και η διατύπωση μιας «νέας πολιτικής πολιτιστικής ένταξης (προάγοντας την αίσθηση του συνανήκειν) » είναι ζωτικής σημασίας. Η Ευρωπαϊκή ακεραιότητα αποτελεί πλέον σαφή στόχο της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για αυτόν το λόγο έχουν δημιουργηθεί πρωτοβουλίες ακόμα και από την Παγκόσμια Επιτροπή για τον Πολιτισμό και την Ανάπτυξη (UNESCO), το 1996, με τίτλο « Η Δημιουργική μας Διαφορετικότητα », αλλά και το 2001 με την «Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Πολυμορφία». Η τελευταία «καθιστά σαφές ότι κάθε άτομο πρέπει να αναγνωρίζει όχι μόνο τη διαφορετικότητα σε όλες τις μορφές της, αλλά και τον πλουραλισμό της δικής του ταυτότητας, μέσα σε κοινωνίες που είναι οι ίδιες πλουραλιστικές. Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορεί να διατηρηθεί η πολιτιστική πολυμορφία ως εξελικτική διαδικασία και ως ικανότητα έκφρασης, δημιουργίας και καινοτομίας⁶³». Σε παρόμοιες πρωτοβουλίες προέβη και το Συμβούλιο της Ευρώπης, εκπονώντας μια σειρά από έγγραφα πολιτιστικής πολιτικής, ξεχωρίζοντας το “*In from the margins- A Contribution to the debate on Culture and Development in Europe*” το 1998.

Όλα τα παραπάνω επιδιώκουν, όπως απαιτεί η συνθήκη του Μάαστριχ, να φέρουν «την κοινή πολιτιστική κληρονομιά στο προσκήνιο»⁶⁴. Έχουν λοιπόν ως σκοπό να προσδιορίσουν την Ευρώπη δια μέσου ενός «κοινού ευρωπαϊκού πολιτισμού». Όλα τα κείμενα φέρνουν στην επιφάνεια την πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης, εκπορευόμενη από τις αξίες του Διαφωτισμού, όπου η δημοκρατία, η λογική, ο ατομικισμός, η αρχαία ελληνική και η ρωμαϊκή ιστορική παράδοση, εμπλουτίζονται

⁶² Benedict Anderson, *Imagined Communities*, 1983, σ. 48-55

⁶³ http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/declaration_cultural_diversity_el.pdf.pdf

⁶⁴ https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

για να παράγουν μια μοναδική ευρωπαϊκή πολιτιστική ταυτότητα. «Αυτή η κληρονομιά (παρακαταθήκη) όχι μόνο περιγράφει έναν κοινό ευρωπαϊκό πολιτισμό, αλλά ταυτόχρονα ορίζει την προστασία και την εξέλιξή της ως μια ορθή πολιτική».⁶⁵

Γινόμενη πιο συγκεκριμένη, «Η δημιουργική μας διαφορετικότητα» της UNESCO, τοποθετεί τον πολιτισμό στο κέντρο της παγκόσμιας πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και υποστηρίζει ότι η πολιτισμική ανάπτυξη θα έπρεπε να διευρύνει την αρμοδιότητα των καλών και εξευγενισμένων τεχνών, όπως είναι το θέατρο, ο κινηματογράφος, η όπερα, τα εικαστικά και άλλα, διότι μέχρι τότε ήταν περιορισμένη. Έτσι επιτυγχάνει την προώθηση της «ανθρωπιστικής ανάπτυξης» μέσω των τεχνών, η οποία ορίζεται ως ποικιλομορφία και πολυπολιτισμικότητα, αλλά και ως δημιουργικότητα και έκφραση του εαυτού στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Επιπροσθέτως, δίνει έμφαση στον κοινό χώρο που μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ του παγκόσμιου και του εθνικού πεδίου. Ερμηνεύει τον πολιτισμό ως ένα πολύ ευρύ πεδίο, αλλά παράλληλα και εξευγενισμένο, μέσα στο οποίο κάθε εθνικός και τοπικός πολιτισμός μπορεί να ανακαλύψει την ιδιαίτερη ταυτότητα τους, αλλά και τις ομοιότητες του με άλλους, σε παγκόσμιο επίπεδο.⁶⁶

Το συγγραφικό εγχείρημα “In From The Margins”, που συντάχθηκε, μετά από πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης, από ομάδα ανεξάρτητων ειδημόνων στη χάραξη πολιτικής, από ερευνητές, αλλά και διαχειριστές του πολιτισμού, προσπαθεί να προσδιορίσει την Ευρωπαϊκή ταυτότητα, συνδυάζοντας τις διαφορετικές πολιτισμικές όψεις ως ένα κοινό σύστημα πολιτισμικής παραγωγής. Ο πολιτισμός πλέον, δεν ορίζεται μόνο ως κάτι καλλιτεχνικό ή δημιουργικό, αλλά θεωρείται μαζί με την ανθρωπολογική ιδέα του πολιτισμού ως *οι αξίες και πρακτικές που αποτελούν τη βάση όλων των μορφών της ανθρώπινης συμπεριφοράς*. Επιπροσθέτως, υποστηρίζεται ότι «ο πολιτισμός αποτελεί ισχυρό μέσο προώθησης της ταυτότητας⁶⁷», με την προοπτική ότι οι πολίτες των κρατών-μελών θα ενδυναμωθούν και να αποκτήσουν λόγο και ισχύ. Αν και διατυπώνει την πολιτική, πολιτισμική και γλωσσολογική ετερογένεια μέσα στην

⁶⁵ Ib Bondebjerg & Peter Golding, *European culture and the media*, Bristol, 2004, (εισαγωγή)

⁶⁶ UNESCO, *Our creative diversity, (Η δημιουργική μας διαφορετικότητα)*, 1995.

⁶⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *In from the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development Europe*, 1997

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Ευρώπη, το «In from the Margins» επισημαίνει την ιδιαιτερότητα και τη διαφορετικότητα των Ευρωπαίων ως πυλώνα της παρακαταθήκης του πολιτισμού και της δημοκρατίας –ως έναν κοινό ευρωπαϊκό δεσμό⁶⁸. Συμπερασματικά, η δημιουργία του εν λόγω συγγραφικού έργου, αλλά και η ευρωπαϊκή πολιτισμική πολιτική, προωθεί τη συνύπαρξη της κοινής πολιτισμικής ταυτότητας με την πολυπολιτισμική ποικιλομορφία στην Ευρώπη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει στο να οριστεί μια κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα, όχι μόνο μέσω της πολιτισμικής κληρονομιάς, αλλά και ενός κοινού μαζικού πολιτισμού, ο οποίος διαδίδεται μέσω ενός ομοιογενούς ευρωπαϊκού χώρου που μπορούν να δημιουργήσουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης⁶⁹. Η Ένωση έχει προσδιορίσει τις βιομηχανίες οπτικοακουστικών μέσων και επικοινωνιών ως βασικά μέσα για τη δημιουργία μιας αίσθησης ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας. Η δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής αγοράς στον οπτικοακουστικό τομέα κινητοποιείται σε μεγάλο βαθμό από τη φιλοδοξία της Επιτροπής να προωθήσει έναν «ευρωπαϊκό οπτικοακουστικό χώρο». Πράγματι, με πρωτοβουλίες όπως το “*European Cinema and Television Year-1988*”, το “*Media programme*”, τα προγράμματα “*EUREKA*” και “*RACE*” και μέσω του νομοθετικού και ελεγκτικού φιλελευθερισμού, η Επιτροπή έχει προσπαθήσει σαφώς να θέσει τα θεμέλια για αυτό που ο Morley και ο Robins ονόμασαν «μετα-εθνικό οπτικοακουστικό έδαφος»⁷⁰ (1995, 3). Με βάση μια «Ευρώπη χωρίς σύνορα», τα ευρωπαϊκά συμφέροντα των μέσων ενημέρωσης μπορούν να γίνουν παγκόσμιοι φορείς παράλληλα με τους ομολόγους τους από την Αμερική και την Ιαπωνία⁷¹. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή ατζέντα στον οπτικοακουστικό τομέα είχε μια σημαντική πολιτισμική διάσταση: να βελτιώνει την αμοιβαία γνώση μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών και να αυξάνει την επίγνωση τους για το κοινό τους περιεχόμενο. Μέχρι στιγμής, η Επιτροπή

⁶⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *In from the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development Europe*, 1997

⁶⁹ Sarikakis Katharine, *The place in media and cultural policy in EU*, Amsterdam-New York, 2007, p.13

⁷⁰ https://monoskop.org/images/3/39/Robins_Kevin_Morley_David_Spaces_of_Identity_Global_Media_Electronic_Landscapes_and_Cultural_Boundaries_1995.pdf, κεφ. 3

⁷¹ Tsaliki Liza, *The Construction of European Identity and Citizenship Through Cultural Policy*, 2007, σελ. 158

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

ενθαρρύνει τους υπεύθυνους για τη χάραξη προγραμμάτων να απευθύνονται σε ένα ευρύ ευρωπαϊκό κοινό, προκειμένου να συμβάλουν στην ανάπτυξη της αίσθησης πολιτιστικής συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σταδιακά, λόγω των εξελίξεων που σχετίζονται με τη διαδικασία διεύρυνσης και με την παγκοσμιοποίηση, η διαρθρωτική θέση της τέχνης και της ψυχαγωγίας έχει αλλάξει και, εντός της ΕΕ, τα κράτη-μέλη έχουν συνειδητοποιήσει ότι, προκειμένου να διατηρηθεί ή να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή πολιτιστική παραγωγή, τα πολιτιστικά προϊόντα πρέπει να είναι εμπορικά ανταγωνιστικά και να προσελκύσουν ευρύ κοινό. *Η Ένωση συνειδητοποίησε ότι η πολιτιστική παραγωγή πρέπει να γίνει μέρος μιας ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής. Από την άποψη αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ότι ο «πολιτισμός» έχει ειδικό καθεστώς, καθώς τα έργα του είναι οικονομικά αγαθά, δημιουργούν θέσεις εργασίας και παράγουν πλούτο και μέσα για την οικοδόμηση πολιτιστικών ταυτοτήτων*⁷².

Είδαμε λοιπόν ότι η γεωπολιτική διεύρυνση της ΕΕ άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο συζητούμε τα ζητήματα της εθνικής και υπερεθνικής ταυτότητας και προκάλεσε έντονες ερωτήσεις σχετικά με τη φύση, την πραγματικότητα και την πηγή μιας τέτοιας ευρωπαϊκότητας. Κατανοώντας ότι η ΕΕ προσεγγίζει με ιδιαίτερη λεπτομέρεια το θέμα του πολιτισμού με την έκθεση “In From The Margins” του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και με την έκθεση της UNESCO «Η δημιουργική μας διαφορετικότητα» (*Our creative diversity*), εξέτασε και συμπεριέλαβε, μέσω της πολιτισμικής πολιτικής, εκτός από τον πολιτισμό, και την ανάπτυξη. Έτσι οι κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, όσον αφορά στην πολιτική και οικονομική διακυβέρνηση, εντάχθηκαν στους κόλπους της Ένωσης. Και οι δύο εκθέσεις θεωρούνται ότι εισήγαγαν μια αλλαγή «ιδεολογικής δομής» στη θεωρία και πρακτική της πολιτιστικής πολιτικής, όπου πλέον χρησιμοποιείται ένας ευρύτερος ανθρωπολογικός ορισμός του πολιτισμού.

Παρά τα προφανή αποτελέσματα που έφεραν στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας οι δύο παραπάνω εκθέσεις, υπήρξαν και κάποιοι κοινωνιολόγοι που άσκησαν κριτική. Χωρίς να θέλει να απορρίψει τις καλές προθέσεις αυτής της καινούριας πολιτισμικής πολιτικής, η Anne Cronin, κοινωνιολόγος στο Lancaster University, είναι εξίσου επικριτική και για τις δυο εκθέσεις, επιχειρηματολογώντας ότι *με το να «πολιτισμοκοποιούν» την διαφορετικότητα, υπηρετούν την πολιτογράφηση*

⁷² Tsaliki Liza, *The Construction of European Identity and Citizenship Through Cultural Policy*, 2007, σελ. 159

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

ανισοτήτων⁷³. Παρά τον ξεκάθαρο στόχο της έκθεσης της UNESCO και της έκθεσης του Συμβουλίου της Ευρώπης να χορηγήσει δικαιώματα σε περιθωριοποιημένες ομάδες (ειδικότερα στις γυναίκες και στις εθνικές μειονότητες), μέσω καταναλωτικών δικαιωμάτων πρόσβασης στον πολιτισμό και στην πολιτιστική νομιμότητα, στην πραγματικότητα δημιουργούν νέες μορφές περιθωριοποίησης⁷⁴. Η Cronin θεωρεί πως αυτές οι μελέτες και εκθέσεις πολιτισμικής πολιτικής προσδιορίζουν τον πολιτισμό «ως κεκτημένο -καταναλωτικό- δικαίωμα ιδιοκτησίας της υπηκοότητας». Έτσι, η «νέα πολιτική περί Ευρωπαϊκού ανήκειν» σημαίνει ταυτόχρονα ότι αυτή «η νέα διατύπωση πολιτιστικών δικαιωμάτων ίσως επιφέρει περαιτέρω αποκλεισμό και περιθωριοποίηση⁷⁵». Παρά τις ενστάσεις της Cronin και οι δύο εκθέσεις θεωρούνται από τους περισσότερους, ότι εισήγαγαν μια αλλαγή «ιδεολογικής δομής» στη θεωρία και πρακτική της πολιτιστικής πολιτικής. Σύμφωνα με τον Kleberg, από εκεί και έπειτα ξεκίνησε να χρησιμοποιείται ένας ευρύτερος ανθρωπολογικός ορισμός του πολιτισμού. Έτσι οι κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, όσον αφορά την πολιτική και οικονομική διακυβέρνηση, εντάχθηκαν πλέον στους κόλπους της Ένωσης. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση απέφυγε αυτό που επιθυμούσε να αποφύγει, δηλαδή να διαμορφωθεί σε μία καθαρά οικονομική οντότητα⁷⁶. Ούτως ή άλλως η ατζέντα του Marshall, η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σοσιαλδημοκρατική, αποσκοπούσε στην εξάλειψη της ταξικής ανισότητας. Συνεπώς η ατζέντα σχεδιάστηκε με τρόπο που να συμπεριλαμβάνει πολιτικές, ώστε να εξαλειφθεί η φυλετική διάκριση και η διάκριση του φύλου. Τότε τέθηκε το ζήτημα για περαιτέρω δικαιώματα που συμπεριελάμβαναν και θέματα πολιτιστικής πολιτικής, όπως η πρόσβαση στις τέχνες, η πολυπολιτισμικότητα και η αναγνώριση της διαφορετικότητας. Έτσι θέματα, τα οποία κάποτε θεωρούνταν «κοινωνικά», βαθμιαία θεωρήθηκαν «πολιτιστικά». Με αυτόν τον

⁷³ Cronin Anne, *Consumer rights/cultural rights : a new politics of European belonging*, 2002

⁷⁴ Cronin Anne, *Consumer rights/cultural rights : a new politics of European belonging*, 2002

⁷⁵ Tsaliki Liza, *The Construction of European Identity and Citizenship Through Cultural Policy*, 2007, σελ. 161

⁷⁶ Benedict Anderson, *Imagined Communities*, 1983, σ. 48-55

τρόπο η πολιτισμική πολιτική άρχισε να διαδίδει τη συνύπαρξη της κοινής πολιτιστικής ταυτότητας με την πολυπολιτισμική ποικιλομορφία στην Ευρώπη⁷⁷.

Κεφάλαιο 6^ο

2.6 Παρουσίαση συναφών ερευνών

Εδώ και αρκετά χρόνια υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για το ρόλο που διαδραματίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Αλλά ο αριθμός εμπειρικών ερευνών δεν ταυτίζεται με το μεγάλο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον. Σύμφωνα με τον Gutierrez και τον Medrano «Δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα η θεωρία και η έρευνα για το βαθμό ταύτισης του έθνους με την Ευρώπη, αλλά και του βαθμού ταύτισης μιας περιφέρειας με την Ευρώπη»⁷⁸.

Ωστόσο, έχουν γίνει κάποιες μελέτες σχετικά με την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Σύμφωνα με τους Huyst, Agirdag, και Van Houtte, το 1970 και το 1977 ο Inglehart διεξήγαγε έρευνα, το 1992 ο Smith, το 2003 και το 2005 ο Risse και οι Mayer και ο Palmowski το 2004. Έτσι έχουν εξεταστεί εν μέρει κάποια θεωρητικά και πολιτικά ζητήματα που αφορούν στην έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας, όπως είναι η συνάφεια που υπάρχει ανάμεσα στις εθνικές ταυτότητες και στην ευρωπαϊκή ταυτότητα. Οι Medrano και Gutierrez το 2001, καθώς και οι Citrin και Sides το 2004 αναγνώρισαν κάποιους παράγοντες που καθορίζουν την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας, όπως είναι η ηλικία, το εισόδημα και το κοινωνικό περιβάλλον. Αλλά υπάρχουν αρκετοί ακαδημαϊκοί που έχουν διαφωνήσει με το αν το περιβάλλον επηρεάζει τη διαμόρφωση

⁷⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *In from the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development Europe*, 1997

⁷⁸ Juan Díez Medrano & Paula Gutiérrez, *Nested Identities: National and European identity in Spain*, 2001, σελ. 754

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Όμως παρ' όλες τις διαφωνίες που υπάρχουν, έχουν γίνει λίγες έρευνες οι οποίες εξετάζουν τους παράγοντες και τον τρόπο που οι νέοι Ευρωπαίοι αντιλαμβάνονται την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. Οι Mols, Jetten και Haslam, το 2009 εξέτασαν τους τρόπους με τους οποίους οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν την ταύτιση με την Ευρώπη. Επίσης, το 2004 στην Ελλάδα, εκπονήθηκε η έρευνα με τίτλο «Στάσεις απέναντι στην Ευρώπη και εθνική ταυτότητα» από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε συνεργασία με το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Την ίδια χρονιά εκδόθηκε από το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής το βιβλίο «Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα». Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο του προγράμματος «Νεολαία» εκδόθηκε η έκθεση με τίτλο «Η Νέα Γενιά στην Ελλάδα σήμερα», όπου εξετάζεται μεταξύ άλλων και η έκφραση εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας στους νέους της Ελλάδας.

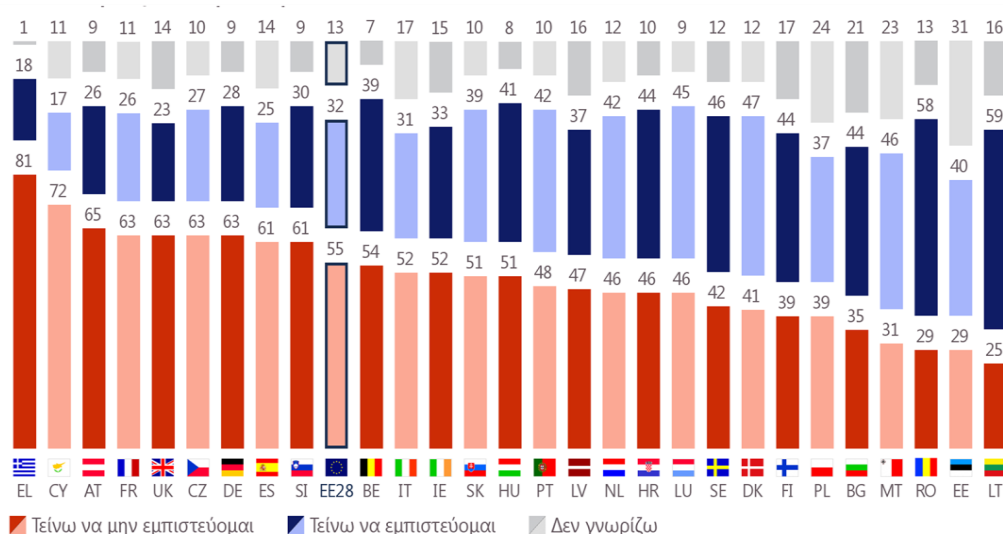
Μελετώντας τις παραπάνω έρευνες, αλλά και συγκεντρώνοντας τα διαχρονικά στοιχεία από τα αποτελέσματα του ευρωβαρόμετρου, διακρίνεται μια αλλαγή στις απόψεις, ακόμα και των πιο ένθερμων υποστηρικτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο λόγος αυτής της μεταστροφής υπήρξε η οικονομική ύφεση, η οποία έπληξε βαθύτατα τις Νότιες χώρες και ειδικά την Ελλάδα. Γι' αυτό ο Castells, ήδη από το 2000, προέβλεπε πως *«η ενσωμάτωση στην Ευρώπη χωρίς την ύπαρξη ευρωπαϊκής ταυτότητας θα μπορούσε να είναι δυνατή όταν «όλα πηγαίνουν καλά». Σε περιόδους όμως μείζονος κρίσης, στην Ευρώπη, ή σε κάποια δεδομένη χώρα, θα μπορούσε να προκληθεί ευρωπαϊκή κατάρρευση με απρόβλεπτες επιπτώσεις»*⁷⁹. Η ευκαιρία αυτή δεν άργησε να δοθεί και απ' ό,τι φαίνεται ο Castells δείχνει να επιβεβαιώνεται. Μία σημαντική συνέπεια της κρίσης της ευρωζώνης, υπήρξε η αύξηση του ευρωσκεπτικισμού στο χώρο της Ευρώπης. Παρατηρώντας λοιπόν τα αποτελέσματα του ευρωβαρόμετρου

⁷⁹Castells, *The Information Age Economy, Society, and Culture*, 2000, τ. 3, κεφ. 5
https://deterritorialinvestigations.files.wordpress.com/2015/03/manuel_castells_the_rise_of_the_new_work_societybookfi-org.pdf

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

φαίνεται ότι αυξήθηκε η δυσπιστία των Ελλήνων, αλλά και των άλλων Ευρωπαίων απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από την προαναφερόμενη κρίση.

Γράφημα 1 - Δείκτες της εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Πηγή: Ευρωβαρόμετρο

Στο Γράφημα 1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που δημοσίευσε στις 22 Φεβρουαρίου του 2016 το 84ο τακτικό Ευρωβαρόμετρο, το οποίο διενεργήθηκε στο διάστημα 15-17 Νοεμβρίου σε δείγμα 1002 ατόμων για την χώρα μας.

Γίνεται αντιληπτό ότι η μεγάλη οικονομική ύφεση έπληξε βαθύτατα την Ελλάδα, με αποτέλεσμα να κλονίζεται σημαντικά και η αξιοπιστία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη συνείδηση των Ελλήνων πολιτών. Όπως σημειώνουν και η Susannah Verney, μία ενδιαφέρουσα συνέπεια της κρίσης της ευρωζώνης υπήρξε η αύξηση του ευρωσκεπτικισμού στο χώρο της Ευρώπης. Η περίπτωση της Ελλάδας δείχνει την έκταση αυτού του ευρωσκεπτικισμού, αλλά και τις επιπτώσεις που αυτός μπορεί να έχει για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση⁸⁰.

⁸⁰ Verney Susannah, Crisis blues: The Impact of the Economic Crisis, 2013

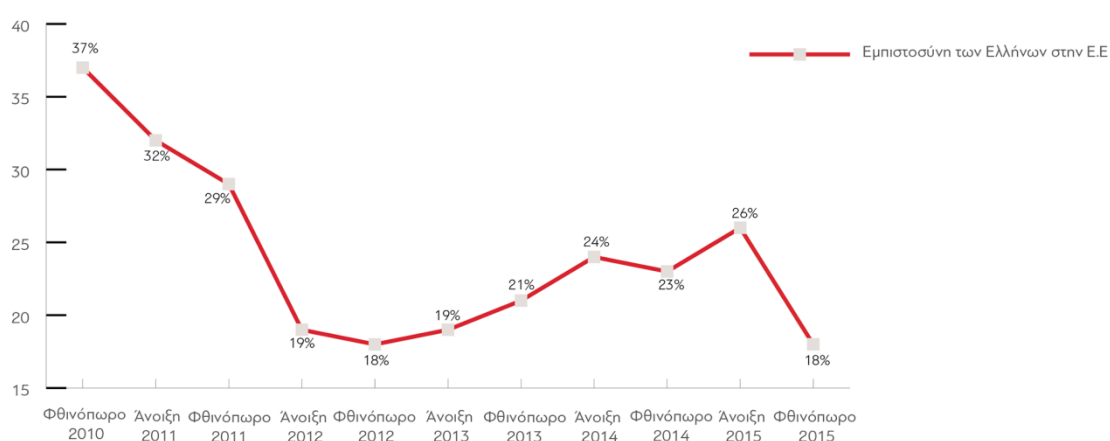
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Γράφημα 2 [Πηγή : 74^ο -84^ο Τακτικό Ευρωβαρόμετρο]

Εμπιστοσύνη των Ελλήνων απέναντι στην Ε.Ε

Πηγή: Τακτικά Ευρωβαρόμετρα 74-84

ΔιαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Στο Γράφημα 2 παρουσιάζεται η αλλαγή που επιδεικνύουν οι Έλληνες απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι εμφανής λοιπόν ο κλονισμός της εμπιστοσύνης τους.

Εν κατακλείδι, καθίσταται αντιληπτό πως η σημερινή πολιτική συγκυρία χαρακτηρίζεται από την έντονη οικονομική ύφεση, κυρίως στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Ταυτόχρονα όμως με την οικονομική αβεβαιότητα, έχει αρχίσει να αμφισβητείται και η ευρωπαϊκή ταυτότητα. Για αυτόν το λόγο διεξήχθη έρευνα στους νέους της Ευρώπης, που αποτελούν το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να απαντηθεί το ερώτημα «Πως αντιλαμβάνονται οι νέοι την Ευρωπαϊκή Ένωση;».

3. Έρευνα

3.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Η αντιμετώπιση του θέματος, μέσα από την έρευνα, είναι καθαρά ποσοτική, καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν παρόμοια ποσοτική έρευνα που να αφορά στη λήψη και γνώση της λειτουργίας των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από αυτούς που θα αποτελέσουν το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ανθρώπινο δυναμικό. Επιπροσθέτως, η έρευνα επιχειρεί να διαπιστώσει και να διατυπώσει τη διαφορετική οπτική γωνία θέασης και αντίληψης της Ένωσης, κάνοντας διάκριση των ερωτώμενων σε αυτούς των Βόρειων χωρών της Γηραιάς Ηπείρου και σε αυτούς των Νότιων χωρών, υπογραμμίζοντας και αναλύοντας ξεχωριστά τις απόψεις που υιοθετούν οι Έλληνες νέοι στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Ως χώρες του ευρωπαϊκού Νότου εννοούνται η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα. Ενώ ως Βόρειες χώρες η Δανία, η Σουηδία, η Φινλανδία, η Λετονία, η Εσθονία και η Λιθουανία.

Η επιλογή ποσοτικής αντί ποιοτικής έρευνας έγκειται στο ότι η πρώτη καλύπτει μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, άρα και πιο αντιπροσωπευτικό ποσοστό. Επίσης σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι να μετρήσει το πόσοι επιλέγουν μια συγκεκριμένη τάση, ώστε, μετά από τη συλλογή δεδομένων, να μπορέσει να γίνει μέτρηση στάσεων και προσανατολισμών. Στη συνέχεια τα δεδομένα αναλύονται με στατιστική μέθοδο. Έπειτα τα ευρήματα τοποθετούνται σε πίνακες και σχολιάζονται, έχοντας ως στόχο να καταστηθούν γνωστές οι συσχετίσεις ή οι επιδράσεις ανάμεσα στις μεταβλητές που μετρήθηκαν στο ερωτηματολόγιο.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας μου, η οποία είναι ποσοτική και όχι ποιοτική, χρησιμοποίησα ερωτηματολόγιο με τίτλο «Η Ευρωπαϊκή Ταυτότητα στους Νέους της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται από 4 (τέσσερις) δομικές μεταβλητές. Η καθεμία από αυτές τις 4 (τέσσερις) δομικές μεταβλητές εμπεριέχει 5 (πέντε) μεταβλητές. Η κάθε μία μεταβλητή ορίζεται ως item και συνιστά μία ερώτηση.

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Από τις 20 (είκοσι) ερωτήσεις-μεταβλητές, στις 6 (έξι) χρησιμοποίησα διχοτομική κλίμακα, διότι ήθελα να καταγράψω πραγματικές συμπεριφορές. Σε άλλες 2 (δύο) χρησιμοποίησα κλίμακες απλής επιλογής, ενώ σε 1 (μία), κλίμακα πολλαπλής επιλογής. Όσον αφορά στις υπόλοιπες, στην πλειοψηφία των μεταβλητών κυριαρχεί η κλίμακα Likert στην “balanced” μορφή της, επειδή ήθελα να καταγράψω τις απόψεις των ερωτώμενων.

Η δειγματοληψία έγινε από εμένα σε ένα δείγμα 160 ερωτώμενων νέων πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις Βόρειες Ευρωπαϊκές και από τις Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Πιο συγκεκριμένα αναφερόμενοι στις Βόρειες Ευρωπαϊκές χώρες, εννοούμε τη Δανία, τη Σουηδία, τη Λιθουανία, τη Λετονία, την Εσθονία και τη Φινλανδία. Ως Νότιες Ευρωπαϊκές χώρες εννοούμε τις Μεσογειακές, δηλαδή την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Ελλάδα.

Σφάλμα εκτίμησης

Η μέθοδος που ακολούθησα ήταν η συγκυριακή δειγματοληψία, convenience και όχι random. Το σφάλμα εκτίμησης είναι $\pm 8\%$ Δηλαδή:

$$e = 8\% = 0,08 \quad n = 1 \div e^2 = 1 \div 0,00625 = 160$$

$$e = \text{σφάλμα εκτίμησης} \quad n = \text{δείγμα ερωτώμενων}$$

Έτσι το δείγμα ερωτώμενων στην έρευνα μου είναι 160 νέοι πολίτες και το σφάλμα εκτίμησης $\pm 8\%$.

3.2 Πίνακες συχνότητων – Ανάλυση δεδομένων

3.2.1 Ανάλυση γενικών αποτελεσμάτων

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Τη λήψη των απαντήσεων του ερωτηματολογίου ακολούθησε η ανάλυση των αποτελεσμάτων. Έτσι έχω διαπιστώσει τα εξής:

A. Η πρώτη δομική μεταβλητή παρατηρεί την κινητικότητα και τη συμμετοχικότητα των νέων Ευρωπαίων.

1. Από τους νέους που ερωτήθηκαν, είναι διπλάσιοι σε αριθμό αυτοί που έχουν συμμετάσχει έως σήμερα σε κάποιο πρόγραμμα της Ε.Ε. από τον αριθμό των νέων που δεν έχουν συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής της Ε.Ε.

1. Έχετε συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα ανταλλαγής νέων της Ε.Ε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	54	33,8
ναι	106	66,3
Σύνολο	160	100,0

2. Από αυτούς μόνο το είκοσι τοις εκατό έχουν συμμετάσχει σε περισσότερα από 5 προγράμματα, κάτι που δηλώνει ότι μόνο το 20 % των νέων ασχολήθηκε με περισσότερο ζήλο με τα ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά από την άλλη μπορεί να σημαίνει ότι το 20% των νέων έβρισκαν τρόπους να καλύπτουν θέσεις που θα μπορούσαν να λάβουν διαφορετικοί νέοι. Οι περισσότεροι από αυτούς, με ποσοστό 32,5% έχουν συμμετάσχει σε ένα ή δυο προγράμματα, κάτι που είναι αρκετά αισιόδοξο, καθώς σημαίνει ότι από την μία πλευρά γνώρισαν την εμπειρία ενός προγράμματος ανταλλαγής νέων, αλλά από την άλλη πλευρά δεν έκαναν κατάχρηση της δυνατότητας κάλυψης θέσεων σε προγράμματα που θα μπορούσαν να καλύψουν άλλοι νέοι.

2. Αν ναι, σε πόσα προγράμματα έχετε συμμετάσχει;

	Συχνότητα	Ποσοστό
0	54	33,8

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

1-2	52	32,5
3-4	12	7,5
4-5	10	6,3
>5	32	20,0
Σύνολο	160	100,0

3. Το παραπάνω ποσοστό αντιστρέφεται όταν πρόκειται για πρόγραμμα ανταλλαγής νέων εκτός Ε.Ε. Δηλαδή είναι περίπου διπλάσιο το ποσοστό των νέων που ΔΕΝ έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα ανταλλαγής νέων ΕΚΤΟΣ της Ε.Ε. από αυτό που έχει λάβει συμμετοχή.

3. Έχετε συμμετάσχει σε προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	98	61,3
ναι	62	38,8
Σύνολο	160	100,0

4. Από αυτά τα άτομα, το 64,5 % έχουν συμμετάσχει ΜΟΝΟ σε ένα ή δύο προγράμματα και το υπόλοιπο από τρία προγράμματα και πάνω.

4. Σε πόσα προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε., έχετε συμμετάσχει;

	Συχνότητα	Ποσοστό
0	98	61,3
1-2	40	25,0

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

3-4	10	6,3
4-5	2	1,3
>5	10	6,3
Σύνολο	160	100,0

5. Εντύπωση προκαλεί το μεγάλο ποσοστό του 82,5 % των νέων που δεν έχουν συμμετέχει σε κάποιο άλλο πρόγραμμα μετακίνησης , εντός της Ε.Ε. που να είχε διάρκεια πάνω από 2 εβδομάδες, όπως τα προγράμματα Erasmus που υλοποιούνται μέσω των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων ή τα προγράμματα εθελοντισμού σε άλλη χώρα, κράτος- μέλος της Ε.Ε. **Αυτό είναι ένα εύρημα που καλό θα ήταν να ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν για την ανάπτυξη των εκστρατειών ενημέρωσης των φοιτητών που φοιτούν σε πανεπιστήμια της Ε.Ε.**

5. Έχετε συμμετάσχει σε κάποιο άλλο πρόγραμμα μετακίνησης εντός Ε.Ε. που να είχε διάρκεια πάνω από 2 εβδομάδες (π.χ. Erasmus);

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	132	82,5
ναι	28	17,5
Σύνολο	160	100,0

Β. Με τη δεύτερη δομική μεταβλητή του ερωτηματολογίου μου, η οποία αποτελείται από τις ερωτήσεις 6 έως 9, ήθελα να διαπιστώσω εάν και σε τι βαθμό οι νέοι γνωρίζουν τι είναι η Ε.Ε.

6. Έτσι διαπίστωσα πως το 87,6% των ερωτηθέντων γνωρίζουν περίπου τι είναι η Ε.Ε. ή έχουν μία δική τους υποκειμενική γνώμη για την Ε.Ε., αφού απάντησαν πως μπορούν να εξηγήσουν σε ένα παιδί τι είναι η Ε.Ε. Το 7,5% φαίνεται αβέβαιο για τις γνώσεις του, ενώ ΜΟΝΟ το 5% έχει μάλλον αρκετή άγνοια για το τι είναι η Ε.Ε.

6. Θα μπορούσατε να εξηγήσετε σε ένα μικρό παιδί τι είναι η Ε.Ε.;

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	70	43,8
μάλλον ναι	70	43,8
μπορεί ναι, μπορεί όχι	12	7,5
μάλλον όχι	8	5,0
Σύνολο	160	100,0

7. Το θετικό ποσοστό όμως πέφτει στο 71,3% όταν πρόκειται για συμμετοχή σε συζήτηση ενηλίκων περί Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εδώ αυξάνεται και το ποσοστό αβεβαιότητας σε 18,8%, ενώ αυτοί που δε θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε συζήτηση ενηλίκων σχετικά με την Ε.Ε. ανέρχεται στο 10% (από 5% που ήταν στην προηγούμενη ερώτηση)

7. Θα μπορούσατε να συμμετέχετε σε μία συζήτηση ενηλίκων, η οποία να αφορά τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	66	41,3
μάλλον ναι	48	30,0
μπορεί ναι, μπορεί όχι	30	18,8
μάλλον όχι	12	7,5
σίγουρα όχι	4	2,5
Σύνολο	160	100,0

8. Έπειτα διαπιστώνουμε ότι όσο πιο αναλυτικός και συγκεκριμένος καλείται να γίνει κάποιος σχετικά με τις γνώσεις του για την Ε.Ε., τόσο μειώνονται τα θετικά ποσοστά ανταπόκρισης. Έτσι μόνο το 53,8% φαίνεται έτοιμο να συμμετέχει με άνεση σε κάποιο

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

επιστημονικό συνέδριο με θεματολογία το ρόλο των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε., ενώ το 23,8% δηλώνει αδυναμία συμμετοχής. Το 22,5% φαίνεται να εξαρτά την απάντηση του και από άλλες παραμέτρους

8. Θα μπορούσατε να συμμετέχετε με άνεση σε κάποιο επιστημονικό συνέδριο με θεματολογία το ρόλο των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε.;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	30	18,8
μάλλον ναι	56	35,0
μπορεί ναι, μπορεί όχι	36	22,5
μάλλον όχι	28	17,5
σίγουρα όχι	10	6,3
Σύνολο	160	100,0

9. Όσον αφορά τη γνώση που πιστεύουν ότι κατέχουν οι νέοι ευρωπαίοι πολίτες σχετικά με τα όργανα της Ε.Ε. το 61,38% γνωρίζει ότι δε γνωρίζει, ενώ το 38,8% υποστηρίζει ότι γνωρίζει από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.

9. Γνωρίζετε από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	98	61,3
ναι	62	38,8
Σύνολο	160	100,0

10. Και στο αμέσως επόμενο ερώτημα αποδεικνύεται ότι δε γνωρίζουν πραγματικά από πόσα όργανα αποτελείται η Ευρωπαϊκή Ένωση, γιατί το 73,9% απάντησε λάθος στην ερώτηση γνωστικού περιεχομένου, ενώ μόνο το 26,3% γνωρίζει ότι η Ε.Ε. αποτελείται από περισσότερα από έξι θεσμικά όργανα.

10. Από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.;

	Συχνότητα	Ποσοστό
0	20	12,5

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

1	6	3,8
2	18	11,3
3	40	25,0
4	20	12,5
5	14	8,8
>6	42	26,3
Σύνολο	160	100,0

Γ. Με την τρίτη δομική μεταβλητή ήθελα να ελέγξω κατά πόσο οι νέοι συμμετέχουν στην πιο δημοκρατική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις Ευρωεκλογές, καθώς και ποια είναι η γνώμη τους γι αυτές.

11. Το 53,8% δήλωσε ότι ψήφισε στις τελευταίες ευρωεκλογές .

11. Ψηφίσατε στις τελευταίες Ευρωεκλογές;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	74	46,3
ναι	86	53,8
Σύνολο	160	100,0

12. Και φαίνεται πως περίπου το ίδιο ποσοστό έχει ψηφίσει σε όλες τις Ευρωεκλογές έως τώρα, το οποίο ανέρχεται στο 52,5% .

12. Έχετε ασκήσει το δικαίωμα ψήφου σας σε όλες τις Ευρωεκλογές έως τώρα;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	76	47,5
ναι	84	52,5
Σύνολο	160	100,0

13. Εντύπωση προκαλεί το μεγάλο ποσοστό, στα 73,8%, το οποίο πιστεύει πως οι Εθνικές εκλογές επηρεάζουν το αποτέλεσμα στις Ευρωεκλογές και το αντίστροφο. Πιο συγκεκριμένα το 26,3 % των ερωτηθέντων είναι σίγουρο και το 47,5% είναι σχεδόν σίγουρο.

13. Πιστεύετε ότι οι Εθνικές εκλογές επηρεάζουν το αποτέλεσμα στις Ευρωεκλογές και το αντίστροφο;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	42	26,3
μάλλον ναι	76	47,5
δεν ξέρω	28	17,5
μάλλον όχι	10	6,3
σίγουρα όχι	4	2,5
Σύνολο	160	100,0

14. Αλλά σύμφωνα με την επόμενη ερώτηση το ποσοστό που πιστεύει ότι οι Εθνικές εκλογές αλληλοεπηρεάζονται από τις Ευρωεκλογές αυξάνεται σε 82,6%.

14. Πόσο πιστεύετε ότι αλληλοεπηρεάζονται οι Εθνικές εκλογές με τις Ευρωεκλογές;

	Συχνότητα	Ποσοστό
πάρα πολύ	22	13,8
πολύ	62	38,8
αρκετά	48	30,0
λίγο	24	15,0
καθόλου	4	2,5

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Σύνολο	160	100,0
--------	-----	-------

15. Ωστόσο δεν υφίσταται απόλυτη ταύτιση η ψήφος προτίμησης στις Ευρωεκλογές με την ψήφο εμπιστοσύνης των Εθνικών εκλογών, καθώς μόνο το 22,6 % των ερωτηθέντων πιστεύουν κάτι τέτοιο.

15. Πιστεύετε ότι η ψήφος προτίμησης στις Ευρωεκλογές ταυτίζεται πραγματικά με την ψήφο εμπιστοσύνης στις Εθνικές εκλογές;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	2	1,3
μάλλον ναι	34	21,3
δεν ξέρω	90	56,3
μάλλον όχι	30	18,8
σίγουρα όχι	4	2,5
Σύνολο	160	100,0

Δ. Η τέταρτη δομική μεταβλητή είχε να κάνει με την έννοια του Ευρωπαίου πολίτη

16. & 17. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι περίπου το 80% των νέων νιώθουν Ευρωπαίοι πολίτες, ενώ μόνο το 27,5% αυτών έχει διαμείνει για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε μηνών εκτός της χώρας τους. Ένα εύρημα που δηλώνει ότι δε χρειάζεται πλέον να ζήσει κάποιος σπουδάζοντας ή όντας εργαζόμενος σε μια άλλη χώρα της Ε.Ε. για να νιώσει Ευρωπαίος Πολίτης και ότι οι πολιτικές ανταλλαγής νέων για μικρότερο διάστημα έχουν επιφέρει θεμιτά αποτελέσματα.

16. Έχετε μείνει ποτέ για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε μηνών εκτός της χώρας σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
όχι	116	72,5
ναι	44	27,5
Σύνολο	160	100,0

17. Νιώθετε Ευρωπαίος Πολίτης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	72	45,6
μάλλον ναι	54	34,2
ούτε ναι, ούτε όχι	12	7,6
μάλλον όχι	10	6,3
σίγουρα όχι	10	6,3
Σύνολο	158	100,0

18. Παρ' όλο όμως που είναι μικρό το ποσοστό που έχει βιώσει τη διαμονή σε άλλη χώρα της Ε.Ε. (27,5%), το ποσοστό που θα μπορούσε να ζήσει σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα ανέρχεται σχεδόν στο διπλάσιο (στο 57,6%) .

18. Θα μετακινούσασταν σε μία άλλη ευρωπαϊκή πόλη για μόνιμη κατοίκηση;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	38	23,8
μάλλον ναι	54	33,8
δεν ξέρω	28	17,5
μάλλον όχι	22	13,8
σίγουρα όχι	18	11,3
Σύνολο	160	100,0

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

19. Οι λόγοι που θα μπορούσε κάποιος να το κάνει αυτό ποικίλλουν, όπως φαίνεται και από το παρακάτω πίνακάκι. Η ανάλυση των λόγων παρουσιάζει ενδιαφέρον όταν θα γίνει παρακάτω και συγκριτική ανάλυση σε αυτούς των βόρειων χωρών, των νότιων χωρών και πιο εξειδικευμένα της Ελλάδας. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το 56,3% επιθυμεί να μεταναστεύσει για εύρεση καλύτερης εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής.

19.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Μετανάστευση λόγω της ανεργίας στη χώρα σας;	42	26,3
Μετανάστευση για οικονομικούς και φορολογικούς λόγους;	26	16,3
Μετανάστευση για εύρεση καλύτερης εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής;	90	56,3
Μετανάστευση για αύξηση μισθού στην εργασία μου;	28	17,5
Μετανάστευση για την εμπειρία;	66	41,3
Μετανάστευση για συναισθηματικούς λόγους;	38	23,8

20. Οι απόψεις των νέων της Ευρώπης φαίνεται πως τριχοτομήθηκαν, όταν ερωτήθηκαν αν πιστεύουν πως οι κάτοικοι διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών μπορούν να έχουν τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης τα επόμενα χρόνια. Το 28,8% πιστεύει πως ναι ή μάλλον ναι, το 28,8% φαίνεται μπερδεμένο, ενώ το 42,6% πιστεύει πως όχι ή μάλλον όχι.

20. Πιστεύετε ότι οι κάτοικοι διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών μπορούν να έχουν τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης τα επόμενα χρόνια;

	Συχνότητα	Ποσοστό
σίγουρα ναι	10	6,3
μάλλον ναι	36	22,5
δεν ξέρω	46	28,8
μάλλον όχι	34	21,3

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

σίγουρα όχι	34	21,3
Σύνολο	160	100,0

3.2.2. Ανάλυση ως προς την περιοχή/χώρα

Α. Πρώτη δομική μεταβλητή

1. Παρατηρείται μεγαλύτερη κινητικότητα στους νέους των Νότιων χωρών της Ε.Ε., καθώς το 92,9% έχει συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα νέων της Ε.Ε., ενώ από τις Βόρειες χώρες έχει συμμετάσχει μόνο το 70,3% των νέων σε αντίστοιχα προγράμματα. Οι Έλληνες νέοι έχουν συμμετάσχει σε ποσοστό 48,3%.

1. Έχετε συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα ανταλλαγής νέων της Ε.Ε;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	30	28	58
	51,7%	48,3%	100,0%
Βόρειες χώρες	22	52	74
	29,7%	70,3%	100,0%
Νότιες χώρες	2	26	28
	7,1%	92,9%	100,0%
Σύνολο	54	106	160
	33,8%	66,3%	100,0%

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

2. Από αυτούς (τους Έλληνες) το 20,7% έχει λάβει μέρος σε ένα ή δύο προγράμματα, ενώ μόνο το 6,9% ασχολήθηκε με περισσότερα από 5.

Γενικότερα οι περισσότεροι νέοι των Βόρειων χωρών , 40,5% , έχουν συμμετάσχει σε ένα ή δύο ευρωπαϊκά προγράμματα. Ενώ από τις Νότιες χώρες είναι περισσότεροι αυτοί που έχουν συμμετάσχει σε τέσσερα ή πέντε ευρωπαϊκά προγράμματα με ποσοστό 42,9%.

2. Αν ναι, σε πόσα προγράμματα έχετε συμμετάσχει;

	0	1-2	3-4	4-5	>5	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	30	12	6	6	4	58
	51,7%	20,7%	10,3%	10,3%	6,9%	100%
Βόρειες χώρες	22	30	2	14	6	74
	29,7%	40,5%	2,7%	18,9%	8,1%	100%
Νότιες χώρες	2	10	2	12	2	28
	7,1%	35,7%	7,1%	42,9%	7,1%	100%
Σύνολο	54	52	12	10	32	160
	33,8%	32,5%	7,5%	6,3%	20,0%	100%

3. Τα ποσοστά αλλάζουν όταν πρόκειται για προγράμματα ανταλλαγής νέων εκτός της Ε.Ε. Έτσι το 56,8% των νέων των Βόρειων χωρών δεν έχουν λάβει μέρος σε τέτοιου είδους προγράμματα. Ενώ στις Νότιες χώρες ακριβώς οι μισοί νέοι του δείγματος μου έχουν λάβει μέρος. Το ποσοστό αυτό ακολουθεί φθίνουσα πορεία όταν εξειδικευόμαστε στα ποσοστά των Ελλήνων, όπου μόνο το 27,6% έχει λάβει μέρος σε προγράμματα εκτός της Ε.Ε.

3. Έχετε συμμετάσχει σε προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	42	16	58
	72,4%	27,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	42	32	74
	56,8%	43,2%	100,0%
Νότιες χώρες	14	14	28
	50,0%	50,0%	100,0%
Σύνολο	98	62	160
	61,3%	38,8%	100,0%

4. Το τελευταίο ποσοστό αφορά τη συμμετοχή μόνο σε ένα ή δύο προγράμματα εκτός της Ε.Ε. Σχεδόν αντίστοιχα είναι και το ποσοστό των βόρειων χωρών, ενώ αν παρατηρήσουμε τις νότιες χώρες γενικότερα, θα βρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων σε προγράμματα εκτός Ε.Ε. αφορά σε πάνω από τέσσερα προγράμματα. Κάτι που ενισχύει την πρωταρχική μας παρατήρηση για μεγαλύτερη συμμετοχικότητα και ενεργητικότητα των νέων των νότιων ευρωπαϊκών χωρών.

4. Σε πόσα προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε., έχετε συμμετάσχει;

	0	1-2	3-4	4-5	>5	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	42	16	0	0	0	58
	72,4%	27,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100%
Βόρειες χώρες	42	20	2	4	6	74
	56,8%	27,0%	2,7%	5,4%	8,1%	100%
Νότιες χώρες	14	4	0	6	4	28
	50,0%	14,3%	0,0%	21,4%	14,3%	100%
Σύνολο	98	40	10	2	10	160
	61,3%	25,0%	6,3%	1,3%	6,3%	100,0%

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

5. Όπως είχαμε σχολιάσει και προηγουμένως, τα ποσοστά συμμετοχής σε προγράμματα μετακίνησης, τύπου Erasmus, τα οποία διαχειρίζονταν τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, είναι πολύ μικρά. Αλλά και πάλι οι νότιες χώρες συμμετέχουν περισσότερο σε αυτά από ότι οι βόρειες, με ποσοστά 21,4% και 16,2% αντίστοιχα. Και εδώ παρατηρούμε ότι η Ελλάδα αν και εντάσσεται στις νότιες χώρες παρουσιάζει περισσότερες ομοιότητες με τα ποσοστά των βόρειων χωρών.

5. Έχετε συμμετάσχει σε κάποιο άλλο πρόγραμμα μετακίνησης εντός Ε.Ε. που να είχε διάρκεια πάνω από 2 εβδομάδες (π.χ. Erasmus);

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	48	10	58
	82,8%	17,2%	100,0%
Βόρειες χώρες	62	12	74
	83,8%	16,2%	100,0%
Νότιες χώρες	22	6	28
	78,6%	21,4%	100,0%
Σύνολο	132	28	160
	82,5%	17,5%	100,0%

Β. Στη δεύτερη δομική μεταβλητή

6. Οι νέοι των βόρειων χωρών αυτοπαρουσιάζονται με περισσότερες γνώσεις που αφορούν την Ε.Ε., καθώς σχεδόν το 46% είναι σίγουρο ότι μπορεί να εξηγήσει σε ένα μικρό παιδί τι είναι η Ε.Ε. Όμως οι νέοι των νότιων χωρών φαίνονται πιο ταπεινοί σχετικά με τις γνώσεις τους αναφορικά με την Ε.Ε., αφού το ποσοστό μειώνεται στο 35,7%. Εξετάζοντας την Ελλάδα μεμονωμένα,

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

παρατηρούμε σύγκλιση των νέων με αυτούς από τις βόρειες χώρες, καθώς σε ποσοστό σχεδόν 45% είναι αυτοί σίγουροι ότι μπορούν να εξηγήσουν σε ένα μικρό παιδί τι είναι η Ε.Ε.

6. Θα μπορούσατε να εξηγήσετε σε ένα μικρό παιδί τι είναι η Ε.Ε.;

		σίγουρα ναι	μάλλον ναι	μπορεί ναι, μπορεί όχι	Μάλλον όχι	Σύνολο
περιοχή-χώρα	Ελλάδα	26	8	4	20	58
		44,8%	13,8%	6,9%	34,5%	100%
Βόρειες χώρες		34	2	4	34	74
		45,9%	2,7%	5,4%	45,9%	100%
Νότιες χώρες		10	2	0	16	28
		35,7%	7,1%	0,0%	57,1%	100%
Σύνολο		70	70	12	8	160
		43,8%	43,8%	7,5%	5,0%	100%

7. Οι Έλληνες νέοι, σε ποσοστό 62% φαίνεται πως μπορούν να συμμετέχουν με άνεση σε συζήτηση ενηλίκων αναφορικά με τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., και σχεδόν το ίδιο ποσοστό, 64,2%, φαίνεται ότι μπορούν και οι νέοι των υπόλοιπων Νότιων χωρών. Ενώ το ποσοστό των Βόρειων χωρών ανέρχεται στο 56,7 %.

7. Θα μπορούσατε να συμμετέχετε σε μία συζήτηση ενηλίκων, η οποία να αφορά τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.;

		σίγουρα ναι	μάλλον ναι	μπορεί ναι, μπορεί όχι	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή-χώρα	Ελλάδα	22	14	4	2	16	58
		37,9%	24,1%	6,9%	3,4%	27,6%	100%
Βόρειες χώρες		28	14	8	2	22	74
		37,8%	18,9%	10,8%	2,7%	29,7%	100%
Νότιες χώρες		16	2	0	0	10	28
		57,1%	7,1%	0,0%	0,0%	35,7%	100%
Σύνολο		66	48	30	12	4	160
		41,3%	30,0%	18,8%	7,5%	2,5%	100,0%

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

8. Τα παραπάνω ποσοστά μειώνονται στο 48,3% για του Έλληνες νέους, στο 50% για τους νέους των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών και στο 32,4% για τους νέους των νότιων χωρών, όταν πρόκειται για ενδεχόμενη συμμετοχή σε κάποιο επιστημονικό συνέδριο με θεματολογία το ρόλο των θεσμικών οργάνων.

8. Θα μπορούσατε να συμμετέχετε με άνεση σε κάποιο επιστημονικό συνέδριο με θεματολογία το ρόλο των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε.;

		σίγουρα ναι	μάλλον ναι	μπορεί ναι, μπορεί όχι	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή- χώρα	Ελλάδα	12	16	12	2	16	58
		20,7%	27,6%	20,7%	3,4%	27,6%	100%
Βόρειες χώρες		12	12	14	8	28	74
		16,2%	16,2%	18,9%	10,8%	37,8%	100%
Νότιες χώρες		6	8	2	0	12	28
		21,4%	28,6%	7,1%	0,0%	42,9%	100%
Σύνολο		30	56	36	28	10	160
		18,8%	35,0%	22,5%	17,5%	6,3%	100,0%

9. Στην ερώτηση, αν γνωρίζουν από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε., το 51,7% των Ελλήνων απάντησε πως γνωρίζει, ενώ από τους νέους των βόρειων χωρών δήλωσε ότι γνωρίζει μόνο το 21,6%, ενώ οι νέοι των νότιων χωρών φαίνονται πιο σίγουροι απ όλους ότι γνωρίζουν από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε. με ποσοστό 57,1%.

9. Γνωρίζετε από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	28	30	58
	48,3%	51,7%	100,0%
Βόρειες χώρες	58	16	74
	78,4%	21,6%	100,0%
Νότιες χώρες	12	16	28
	42,9%	57,1%	100,0%
Σύνολο	98	62	160
	61,3%	38,8%	100,0%

10. Μολονότι υπάρχουν τα παραπάνω ποσοστά, αυτοί που γνωρίζουν πραγματικά ότι η Ε.Ε. αποτελείται από περισσότερα από έξι θεσμικά όργανα φτάνουν μόνο το 6,9% στην Ελλάδα, το 18,9% στις Βόρειες χώρες, ενώ από τις Νότιες ευρωπαϊκές χώρες δε γνωρίζει κανένας πραγματικά από πόσα όργανα αποτελείται η Ε.Ε.

10. Από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.;

	0	1	2	3	4	5	>6	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	4	2	18	6	2	22	4	58
	6,9%	3,4%	31,0%	10,3%	3,4%	37,9%	6,9%	100,0%
Βόρειες χώρες	12	2	16	6	10	14	14	74
	16,2%	2,7%	21,6%	8,1%	13,5%	18,9%	18,9%	100,0%
Νότιες χώρες	4	2	6	8	2	6	0	28
	14,3%	7,1%	21,4%	28,6%	7,1%	21,4%	0,0%	100,0%
Σύνολο	20	6	18	40	20	14	42	160
	12,5%	3,8%	11,3%	25,0%	12,5%	8,8%	26,3%	100,0%

:

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

11. Αναφορικά με το ποσοστό που ψήφισε στις τελευταίες Ευρωεκλογές (2014), το 58,6% της νεολαίας των Ελλήνων δηλώνει ότι ψήφισε, το ίδιο έπραξε και το 57,1% των νέων των νότιων ευρωπαϊκών χωρών, αλλά το ποσοστό μειώνεται κατά 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες στους νέους των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών.

11. Ψηφίσατε στις τελευταίες Ευρωεκλογές;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	24	34	58
	41,4%	58,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	38	36	74
	51,4%	48,6%	100,0%
Νότιες χώρες	12	16	28
	42,9%	57,1%	100,0%
Σύνολο	74	86	160
	46,3%	53,8%	100,0%

12. Τα παραπάνω ποσοστά έχουν παραμείνει ίδια για τους νέους και των Νότιων και των Βόρειων χωρών, σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος ψήφου σε όλες τις Ευρωεκλογές έως τώρα και το μόνο που αλλάζει είναι το ποσοστό των Ελλήνων νέων, το οποίο πέφτει από το 58,6% στο 55,2%. Αλλά και πάλι δεν είναι μεγάλη η διαφορά, κάτι που δηλώνει ότι σχεδόν όσοι νέοι άσκησαν το δικαίωμα του «ψηφίζουν» στις τελευταίες Ευρωεκλογές, έχουν ασκήσει το συγκεκριμένο δικαίωμα και όλα τα προηγούμενα χρόνια, το οποίο μας δίνει το δικαίωμα να πιθανολογούμε ότι τουλάχιστον το ίδιο ποσοστό θα εξακολουθεί να ψηφίζει στις Ευρωεκλογές και τα υπόλοιπα χρόνια.

12. Έχετε ασκήσει το δικαίωμα ψήφου σας σε όλες τις Ευρωεκλογές έως τώρα;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	26	32	58
	44,8%	55,2%	100,0%
Βόρειες χώρες	38	36	74
	51,4%	48,6%	100,0%
Νότιες χώρες	12	16	28
	42,9%	57,1%	100,0%
Σύνολο	76	84	160
	47,5%	52,5%	100,0%

13. Περίπου τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων νέων πιστεύουν ότι οι Εθνικές εκλογές επηρεάζουν τις Ευρωεκλογές και το αντίστροφο. Από αυτούς το 75,8% είναι Έλληνες νέοι, το 70,2% νέοι των Βόρειων χωρών και το 78,6% νέοι των Νότιων χωρών.

13. Πιστεύετε ότι οι Εθνικές εκλογές επηρεάζουν το αποτέλεσμα στις Ευρωεκλογές και το αντίστροφο;

	σίγουρα ναι	μάλλον ναι	δεν ξέρω	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	10	34	10	2	2	58
	17,2%	58,6%	17,2%	3,4%	3,4%	100,0%
Βόρειες χώρες	22	30	16	4	2	74
	29,7%	40,5%	21,6%	5,4%	2,7%	100,0%
Νότιες χώρες	10	12	2	4	0	28
	35,7%	42,9%	7,1%	14,3%	0,0%	100,0%
Σύνολο	42	76	28	10	4	160
	26,3%	47,5%	17,5%	6,3%	2,5%	100,0%

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

14. Αντίστοιχα το 89,7% των Ελλήνων πιστεύουν ότι οι Εθνικές εκλογές αλληλοεπηρεάζονται με τις Ευρωεκλογές από αρκετά έως πάρα πολύ, όπως επίσης και οι νέοι των Βόρειων χωρών κατά 75,6%, καθώς επίσης και νέοι των Νότιων χωρών κατά 85,8%.

14. Πόσο πιστεύετε ότι αλληλοεπηρεάζονται οι Εθνικές εκλογές με τις Ευρωεκλογές;

	πάρα πολύ	πολύ	αρκετά	λίγο	καθόλου	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	10	18	24	6	0	58
	17,2%	31,1%	41,4%	10,3%	0,0%	100,0%
Βόρειες χώρες	8	32	16	16	2	74
	10,8%	43,2%	21,6%	21,6%	2,7%	100,0%
Νότιες χώρες	4	12	8	2	2	28
	14,3%	42,9%	28,6%	7,1%	7,1%	100,0%
Σύνολο	22	62	48	24	4	160
	13,8%	38,8%	30,0%	15,0%	2,5%	100,0%

15. Παρ' όλα τα παραπάνω μεγάλα ποσοστά που αφορούν στην αλληλοεπιρροή των Εθνικών εκλογών με τις Ευρωεκλογές, οι νέοι φαίνεται να μην ταυτίζουν απόλυτα την ψήφο προτίμησης στις Ευρωεκλογές με την ψήφο εμπιστοσύνης στις Εθνικές εκλογές, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

15. Πιστεύετε ότι η ψήφος προτίμησης στις Ευρωεκλογές ταυτίζεται πραγματικά με την ψήφο εμπιστοσύνης στις Εθνικές εκλογές;

σίγουρα ναι	μάλλον ναι	δεν ξέρω	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
-------------	------------	----------	------------	-------------	--------

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

περιοχή-χώρα	Ελλάδα	2	12	24	20	0	58
		3,4%	20,7%	41,4%	34,5%	0,0%	100,0%
	Βόρειες χώρες	0	16	50	4	4	74
		0,0%	21,6%	67,6%	5,4%	5,4%	21,6%
	Νότιες χώρες	0	6	16	6	0	28
		0,0%	21,4%	57,1%	21,4%	0,0%	100,0%
Σύνολο		2	34	90	30	4	160
		1,3%	21,3%	56,3%	18,8%	2,5%	100,0%

16. Το 72,4% των νεαρών Ελλήνων καθώς και το 85,7% των νέων ευρωπαίων από Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία δεν έχει μείνει για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε μηνών εκτός της χώρας τους, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στους νέους ευρωπαίους των Βόρειων χωρών ανέρχεται στο 67,6%. Έτσι παρατηρούμε μια μεγαλύτερη κινητικότητα στους τελευταίους καθώς πιο εύκολα επιζητούν τη διαμονή σε άλλη χώρα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

16. Έχετε μείνει ποτέ για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε μηνών εκτός της χώρας σας;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	42	16	58
	72,4%	27,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	50	24	74
	67,6%	32,4%	100,0%
Νότιες χώρες	24	4	28
	85,7%	14,3%	100,0%
Σύνολο	116	44	160
	72,5%	27,5%	100,0%

17. Από όλους τους ερωτηθέντες νέους οι Έλληνες φαίνονται να αμφιταλαντεύονται

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

περισσότερο από τους υπόλοιπους, καθώς κατά 13,8% δεν ξέρουν αν νιώθουν Ευρωπαίοι Πολίτες, και κατά 13,8% μάλλον ή σίγουρα δε νιώθουν πολίτες της Ευρώπης. Ωστόσο δεν μπορεί να μην επισημανθεί ότι το 72,4% μάλλον ή σίγουρα νιώθουν Ευρωπαίοι Πολίτες. Το αντίστοιχο ποσοστό στους υπόλοιπους νέους των Νότιων Χωρών ανέρχεται στο 85,7%, ενώ στους Βόρειους στο 83,4%.

17. Νιώθετε Ευρωπαίος Πολίτης;

		σίγουρα ναι	μάλλον ναι	ούτε ναι, ούτε όχι	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή- χώρα	Ελλάδα	18	24	8	4	4	58
		31,0%	41,4%	13,8%	6,9%	6,9%	100,0%
	Βόρειες χώρες	38	22	2	4	6	72
		52,8%	30,6%	2,8%	5,6%	8,3%	100,0%
	Νότιες χώρες	16	8	2	2	0	28
		57,1%	28,6%	7,1%	7,1%	0,0%	100,0%
Σύνολο		72	54	12	10	10	158
		45,6%	34,2%	7,6%	6,3%	6,3%	100,0%

18. Το ποσοστό των Ελλήνων που νιώθουν Ευρωπαίοι πολίτες 72,4% συμπίπτει με αυτό που θα μετανάστευε σε μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Ενώ στις υπόλοιπες χώρες, υπάρχει αναντιστοιχία των δύο ποσοστών. Δηλαδή, ενώ το 85,7% των νέων των Νότιων ευρωπαϊκών χωρών νιώθουν ευρωπαίοι πολίτες, μόνο το 71,4% θα μετανάστευε σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα και μόνο το 40,5% των νέων των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών θα άφηναν τη χώρα τους για μόνιμη κατοίκηση σε άλλη της Ε.Ε.

18. Θα μετακινούσασταν σε μία άλλη ευρωπαϊκή πόλη για μόνιμη κατοίκηση;

		σίγουρα ναι	μάλλον ναι	δεν ξέρω	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή-χώρα	Ελλάδα	20	22	8	6	2	58

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

		34,5%	37,9%	13,8%	10,3%	3,4%	100,0%
	Βόρειες χώρες	14	16	16	12	16	74
		18,9%	21,6%	21,6%	16,2%	21,6%	100,0%
	Νότιες χώρες	4	16	4	4	0	28
		14,3%	57,1%	14,3%	14,3%	0,0%	100,0%
Σύνολο		38	54	28	22	18	160
		23,8%	33,8%	17,5%	13,8%	11,3%	100,0%

19. Κανένας νέος από τις βόρειες χώρες δε θα μετανάστευε λόγω της ανεργίας στη χώρα του, ενώ το 58,6% των Ελλήνων και το 28,6% των υπόλοιπων νότιων χωρών θα το έπραττε λόγω αυτού. Ένα εύρημα που μάλλον δηλώνει και τα ποσοστά της ανεργίας που πλήττουν την εκάστοτε χώρα.

19. Μετανάστευση λόγω της ανεργίας στη χώρα σας;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	24	34	58
	41,4%	58,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	74	0	74
	100,0%	0,0%	100,0%
Νότιες χώρες	20	8	28
	71,4%	28,6%	100,0%
Σύνολο	118	42	160
	73,8%	26,3%	100,0%

20. Οι οικονομικοί και φορολογικοί τομείς αποτελούν έναν κύριο λόγο μετανάστευσης για τους Έλληνες νέους, 34,5%, αλλά μηδαμινό ή σχεδόν μηδαμινό για τους νέους των υπόλοιπων χωρών.

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

20. Μετανάστευση για οικονομικούς και φορολογικούς λόγους;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	38	20	58
	65,5%	34,5%	100,0%
Βόρειες χώρες	68	6	74
	91,9%	8,1%	100,0%
Νότιες χώρες	28	0	28
	100,0%	0,0%	100,0%
Σύνολο	134	26	160
	83,8%	16,3%	100,0%

21. Ο κυριότερος λόγος μετανάστευσης σε διαφορετική χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη χώρα καταγωγής τους φαίνεται πως είναι η εύρεση καλύτερης εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής με ποσοστό 56,3% . Και εδώ η νεολαία της Ελλάδας βγαίνει πρώτη και με διαφορά, καθώς το ποσοστό ανέρχεται στο 75,9%, όπως παρουσιάζεται και στον παρακάτω πίνακα.

21. Μετανάστευση για εύρεση καλύτερης εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	14	44	58
	24,1%	75,9%	100,0%
Βόρειες χώρες	48	26	74
	64,9%	35,1%	100,0%
Νότιες χώρες	8	20	28
	28,6%	71,4%	100,0%
Σύνολο	70	90	160
	43,8%	56,3%	100,0%

22. Η αύξηση του μισθού στην ήδη υπάρχουσα εργασία τους δε φαίνεται να είναι επαρκής λόγος για μετανάστευση, καθώς μόνο το 17,5% των ερωτηθέντων επέλεξαν αυτήν την απάντηση.

22. Μετανάστευση για αύξηση μισθού στην εργασία μου;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	46	12	58
	79,3%	20,7%	100,0%
Βόρειες χώρες	64	10	74
	86,5%	13,5%	100,0%
Νότιες χώρες	22	6	28
	78,6%	21,4%	100,0%
Σύνολο	132	28	160
	82,5%	17,5%	100,0%

23. Φαίνεται πως οι νέοι των ευρωπαϊκών χωρών δίνουν μεγάλη σημασία στην αποκόμιση εμπειριών, καθώς παρουσιάζονται έτοιμοι να αφήσουν τη χώρα τους και να μετοικήσουν σε άλλη της Ε.Ε. για την εμπειρία. Σχεδόν οι μισοί ερωτηθέντες (50%), εκτός των Ελλήνων, επέλεξαν ως λόγο μετανάστευσης την εμπειρία. Ο αντίστοιχος λόγος αφορά το ένα τρίτο(1/3) των Ελλήνων.

23. Μετανάστευση για την εμπειρία;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	42	16	58
	72,4%	27,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	38	36	74
	51,4%	48,6%	100,0%
Νότιες χώρες	14	14	28
	50,0%	50,0%	100,0%
Σύνολο	94	66	160
	58,8%	41,3%	100,0%

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

24. Τέλος, οι νέοι των Βόρειων χωρών δίνουν μεγάλη σημασία στο συναισθηματικό τομέα και φαίνονται έτοιμοι να γίνουν «ερωτικοί μετανάστες», με ποσοστό 32,4%, την ώρα που μόνο το 15% περίπου των νέων των Νότιων χωρών θα μετανάστευαν για συναισθηματικούς λόγους.

24. Μετανάστευση για συναισθηματικούς λόγους;

	όχι	ναι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	48	10	58
	82,8%	17,2%	100,0%
Βόρειες χώρες	50	24	74
	67,6%	32,4%	100,0%
Νότιες χώρες	24	4	28
	85,7%	14,3%	100,0%
Σύνολο	122	38	160
	76,3%	23,8%	100,0%

25. Οι νέοι της Ελλάδας εμφανίζονται σίγουροι ή σχεδόν σίγουροι κατά 58,6%, ότι τα επόμενα χρόνια οι κάτοικοι διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών ΔΕΝ μπορούν να έχουν τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης, ενώ το 31% δε γνωρίζει και μόνο το 10,3% πιστεύει πως θα εξισορροπηθούν οι συνθήκες διαβίωσης. Τα ποσοστά σχεδόν αντιστρέφονται στους νέους των Βόρειων Χωρών, όπου το 40,5% πιστεύει ότι στο μέλλον όλοι οι κάτοικοι της Ευρώπης θα λαμβάνουν ίδιες συνθήκες διαβίωσης και το ίδιο πιστεύει το 35,7% των νέων των Νότιων χωρών της Ε.Ε. Πάντως σε όλες τις χώρες/περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει ένα ποσοστό από 20-30% των νέων που δεν ξέρουν τι να απαντήσουν επί του θέματος.

25. Πιστεύετε ότι οι κάτοικοι διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών μπορούν

να έχουν τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης τα επόμενα χρόνια;

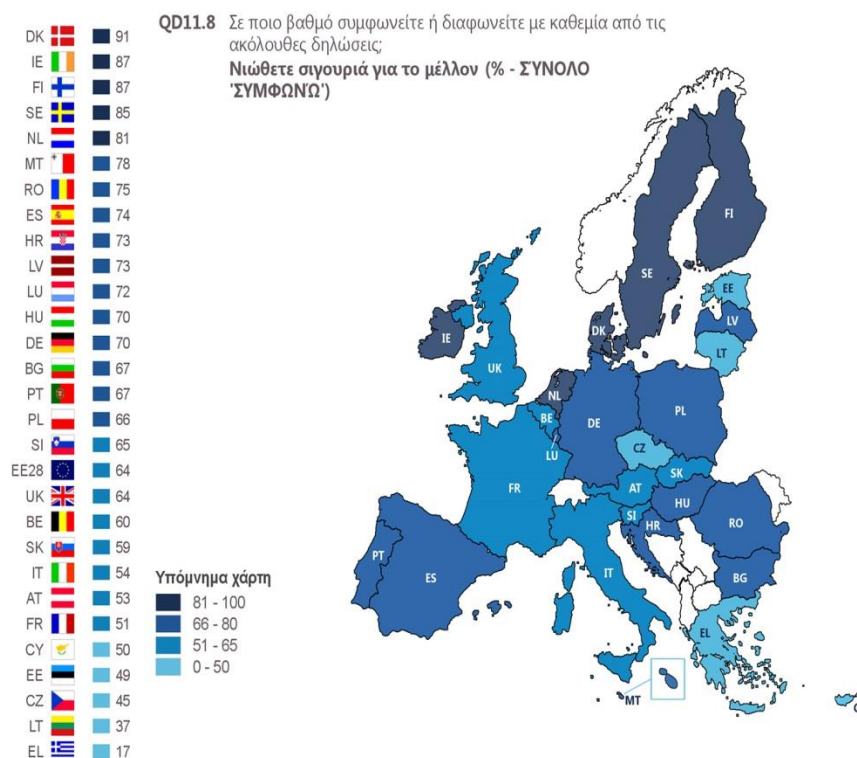
	σίγουρα ναι	μάλλον ναι	δεν ξέρω	μάλλον όχι	σίγουρα όχι	Σύνολο
περιοχή-χώρα Ελλάδα	2	4	18	18	16	58
	3,4%	6,9%	31,0%	31,0%	27,6%	100,0%
Βόρειες χώρες	4	26	22	8	14	74
	5,4%	35,1%	29,7%	10,8%	18,9%	100,0%
Νότιες χώρες	4	6	6	8	4	28
	14,3%	21,4%	21,4%	28,6%	14,3%	100,0%
Σύνολο	10	36	46	34	34	160
	6,3%	22,5%	28,8%	21,3%	21,3%	100,0%

Σχετικό με την τελευταία ερώτηση είναι και το παρακάτω γράφημα, το οποίο παρουσιάζει τα ποσοστά των απαντήσεων των πολιτών, όλων των ευρωπαϊκών κρατών – μελών, που συμφωνούν με την ερώτηση «Νιώθετε σιγουριά για το μέλλον της Ευρώπης;». Το ερώτημα απαντήθηκε στα πλαίσια του 85^{ου} Ευρωβαρόμετρου, το 2016. Σύμφωνα με αυτό λοιπόν, πιο σίγουροι για το μέλλον παρουσιάζονται οι πολίτες της Δανίας, με ποσοστό 91%, της Φινλανδίας και της Ιρλανδίας με ποσοστό 87%, και της Σουηδίας με ποσοστό 85%. Ενώ οι Έλληνες είναι αυτοί που νιώθουν τη λιγότερη σιγουριά για το μέλλον με ποσοστό 17%. Ακολουθούν οι Λετονοί (37%), οι Τσέχοι (45%), οι Εσθονοί (47%) και οι Κύπριοι με ποσοστό 50%. Έτσι βλέπουμε τα αποτελέσματα της έρευνας των νέων ευρωπαίων να επιβεβαιώνονται με αυτά, καθώς και οι δύο έρευνες δείχνουν τους Έλληνες να πρωτοστατούν στην αβεβαιότητα για το μέλλον.

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

4. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη το 2017 σε νέους πολίτες των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έπειτα από το διαχωρισμό τους σε πολίτες Βόρειων και Νότιων χωρών, μπορούμε να πούμε πως αυτό που είναι εμφανές είναι ότι τρεις στους τέσσερις νέους έχουν συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα νέων, με το ποσοστό αυτό να αυξάνεται στους νέους της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ιταλίας, όπου εννιά στους δέκα έχουν συμμετάσχει και να μειώνεται στους νέους Έλληνες, από τους οποίους έχουν συμμετάσχει ένας στους δυο. Στη συνέχεια τα

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

συμπεράσματα που διεξήχθησαν μας βοηθούν να κατανοήσουμε το μεγάλο γνωσιακό κενό που υπάρχει στους νέους της Ευρώπης αναφορικά με τα θεσμικά της όργανα και ως εκ τούτου και της λειτουργίας τους, παρ' όλο που οι ίδιοι πιστεύουν ότι τα γνωρίζουν. Παρ' όλη όμως την έλλειψη γνώσεων, οι νέοι της Ευρώπης των βόρειων και των νότιων χωρών φαίνεται πως ενδιαφέρονται και συμμετέχουν όχι μόνο στη διαδικασία που εκδημοκρατίζει την υπόσταση της, τις Ευρωεκλογές, αλλά και σε πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα ανταλλαγής νέων, όπου γίνεται αξιολογική προσπάθεια δόμησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Οπότε μπορούμε να πούμε ότι όσοι νέοι, από τους ερωτηθέντες νιώθουν Ευρωπαίοι πολίτες, μπορούν να αναγνωρίσουν και τα οφέλη και τις ευκαιρίες της Ένωσης. Τέλος, η οικονομική κατάσταση που επικρατεί σε κάθε κράτος - μέλος έχει επηρεάσει και την οπτική των νέων αναφορικά με το μέλλον και την ευημερία τους, όπως επίσης και την άποψη τους για τις ίδιες συνθήκες διαβίωσης των κρατών – μελών της Ένωσης τα επόμενα χρόνια.

Τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη, ως μέρος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για περαιτέρω διερεύνηση του δημοκρατικού ή μη ελλείμματος μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πέραν της βασικής Ευρωπαϊκής εκλογικής διαδικασίας και στο επίπεδο της συμμετοχικότητας των Ευρωπαίων πολιτών στη λήψη συλλογικών αποφάσεων.

Κλείνοντας θα ήταν εύλογο να επισημανθεί ότι δε θα πρέπει η ευρωπαϊκή ταυτότητα, όπως και κάθε ταυτότητα, να κατανοηθεί ως κάτι σταθερό και αμετάλλακτο, αλλά ως μια διαδικασία εξέλιξης και αναπροσαρμογής. Λαμβάνοντας αυτό υπ' όψιν, αλλά και το δεδομένο ότι μπορεί να υπάρξει ομοιογένεια στην Ευρώπη μέσα από την ποικιλομορφία, μπορεί να επιτευχθεί η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μέσα από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και μέσα από τις πολιτικές της - διοικητικές και πολιτισμικές- και συνεπακολούθως και από τους ίδιους τους Ευρωπαίους πολίτες.

Σίγουρα υπάρχουν πολλά ακόμα να διερευνηθούν σε ό,τι αφορά το θέμα της ευρωπαϊκής ταυτότητας και αυτή η εργασία καλύπτει ένα πολύ μικρό κομμάτι. Ωστόσο ακόμα και μια μικρή κοινωνιολογική έρευνα σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών, έχει πλούσιο υλικό να προσφέρει σ' αυτόν ή αυτήν που την κάνει και εύχομαι να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για περαιτέρω έρευνα πάνω στο θέμα.

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

5. Βιβλιογραφία

1. Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Ε' έκδοση, Αθήνα, 2007

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

2. Ζαφειρόπουλος Κώστας, *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, Β' έκδοση, 2015
3. Goodman Norman, *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία*, επιμέλεια: Κουσκουβέλης Ηλίας, Αθήνα, Εκδόσεις Κορφή, 1996
4. Peter B. Smith, *Organizational Behaviour and National Cultures*, 1992
5. Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 1991
6. Martin Carnoy, *Κράτος και πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1990
7. Θεοδωρίδης Πέτρος, *Προσωπική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη*, τ. 5-6, 2001
8. W. Philips Shively, *Power and Choice: An Introduction to Political Science*, 2009 (Πρώτη έκδοση 1991)
9. Θουκυδίδου *Ιστορίες*, Α' Βιβλίο
10. Ηροδότου *Ιστορία*, Κεφάλαιο 7-8
11. Ισοκράτης, *Πανηγυρικός*, Κεφ.50
12. Ernest André Gellner, *The Politics of Anthropology*, 1988
13. Κουλουμπής Θ. & Wolfe J.H., *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Β' έκδοση, 1981
14. Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*
15. https://europa.eu/european-union/about-eu/history/founding-fathers_el
16. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el
17. Βοσκόπουλος Γεώργιος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009
18. Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EL>
19. Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2008
20. Gilpin Robert, *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 7^η έκδοση, Αθήνα 2008, Επιστημ. Επιμέλεια Κουσκουβέλης Ηλίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

21. Ντουβέλης-Πατσιόγιαννης Βασίλειος, *Πολιτική Οικονομία και Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Μπόνια, Αθήνα 2010
22. Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας Ε.Ε., *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Ανταγωνισμός*, Εκδόσεις 1049, Βρυξέλλες, Βέλγιο
23. https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
24. Sassatelli Monica, *Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy*, 2002
25. Benedict Anderson, *Imagined Communities*, 1983
26. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. πρώτο, αρ. Φύλλου 140, 27 Ιουνίου 1997
27. Κουσκουβέλης Ηλίας, *Η Ένωση της Ευρώπης*, Αγγελιοφόρος, 09.05.2009, σ. 4
28. Κανονισμός Επιτροπής 1/1958, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2007
29. *Declaration on European Identity*, Copenhagen, 14 December 1973, III, 22
30. https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32/publishable_en.pdf
31. https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/flag_el
32. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/declaration_cultural_diversity_el.pdf.pdf
33. Ib Bondebjerg & Peter Golding, *European culture and the media*, Bristol, 2004
34. UNESCO, *Our creative diversity*, (Η δημιουργική μας διαφορετικότητα), 1995
35. Συμβούλιο της Ευρώπης, *In from the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development Europe*, 1997
36. Sarikakis Katharine, *The place in media and cultural policy in EU*, Amsterdam-New York, 2007
37. https://monoskop.org/images/3/39/Robins_Kevin_Morley_David_Spaces_of_Identity_Global_Media_Electronic_Landscapes_and_Cultural_Boundaries_1995.pdf, κεφ. 3
38. Tsaliki Liza, *The Construction of European Identity and Citizenship Through Cultural Policy*, 2007

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

39. Cronin Anne, *Consumer rights/cultural rights : a new politics of European belonging*, 2002
40. Juan Díez Medrano & Paula Gutiérrez, *Nested Identities: National and European identity in Spain*, 2001
41. Castells, *The Information Age Economy, Society, and Culture*, 2000, τ. 3, κεφ.5
42. https://deterritorialinvestigations.files.wordpress.com/2015/03/manuel_castells_the_rise_of_the_network_societybookfi-org.pdf
43. Verney Susannah, *Crisis blues: The Impact of the Economic Crisis*, 2013

6. Παράρτημα

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποίησα είναι το εξής:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

- 1) Έχετε συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα ανταλλαγής νέων εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης;

A. Ναι

B. Όχι

- 2) Εάν ναι, σε πόσα προγράμματα, εντός Ε.Ε., έχετε συμμετάσχει;

A. 1-2

B. 3-4

Γ. 4-5

Δ. Πάνω από 5

- 3) Έχετε συμμετάσχει σε προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε.;

A. Ναι

B. Όχι

- 4) Σε πόσα προγράμματα ανταλλαγής νέων, εκτός Ε.Ε., έχετε συμμετάσχει;

A. 1-2

B. 3-4

Γ. 4-5

Δ. Πάνω από 5

- 5) Έχετε συμμετάσχει σε κάποιο άλλο πρόγραμμα μετακίνησης εντός Ε.Ε. (π.χ. Erasmus);

A. Ναι

B. Όχι

6) Θα μπορούσατε να εξηγήσετε σε ένα μικρό παιδί τι είναι η Ε.Ε.;

A. Σίγουρα ναι B. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι E. Σίγουρα όχι

7) Θα μπορούσατε να συμμετέχετε σε μία συζήτηση ενηλίκων, η οποία να αφορά τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.;

A. Σίγουρα ναι B. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι E. Σίγουρα όχι

8) Θα μπορούσατε να συμμετέχετε με άνεση σε κάποιο επιστημονικό συνέδριο με θεματολογία το ρόλο των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε.;

A. Σίγουρα ναι B. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι E. Σίγουρα όχι

9) Γνωρίζετε από πόσα θεσμικά όργανα αποτελείται η Ε.Ε.;

A. Τα γνωρίζω όλα B. Γνωρίζω κάποια Γ. Δεν είμαι σίγουρος/η Δ. Δεν έχω ιδέα

10) Ψηφίσατε στις τελευταίες Ευρωεκλογές;

A. Ναι B. Όχι

Έχετε ασκήσει το δικαίωμα ψήφου σας σε όλες τις Ευρωεκλογές έως τώρα;

A. Ναι B. Όχι

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας»

«Η παν-ευρωπαϊκή ταυτότητα. Έννοια, λήψη και πραγματική διάσταση της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη.»

Κωνσταντίνα Αδάμου Α.Μ.: Μ1/14

Πιστεύετε ότι οι Εθνικές εκλογές επηρεάζουν το αποτέλεσμα στις Ευρωεκλογές και το αντίστροφο;

A. Σίγουρα ναι B. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι E. Σίγουρα όχι

Πόσο πιστεύετε ότι αλληλοεπηρεάζονται οι Εθνικές εκλογές με τις Ευρωεκλογές;

A. Πολύ B. Αρκετά Γ. Μέτρια Δ. Λίγο E. Καθόλου

Πιστεύετε ότι η ψήφος προτίμησης στις Ευρωεκλογές ταυτίζεται πραγματικά με την ψήφο εμπιστοσύνης στις Εθνικές εκλογές;

A. Σίγουρα ναι B. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι E. Σίγουρα όχι

Τι γνώμη έχετε για τα Ευρωπαϊκά προγράμματα νέων της Ε.Ε.;

A. Πολύ θετική B. Μάλλον θετική Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον αρνητική E. Σίγουρα αρνητική

Έχετε μείνει ποτέ για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών εκτός Ελλάδος;

A. Ναι Β. Όχι

Νιώθετε Ευρωπαίος Πολίτης;

A. Σίγουρα ναι Β. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι Ε. Σίγουρα όχι

Θα μετακινούσασταν σε μία άλλη ευρωπαϊκή πόλη για μόνιμη κατοίκηση;

A. Σίγουρα ναι Β. Μάλλον ναι Γ. Δεν ξέρω Δ. Μάλλον όχι Ε. Σίγουρα όχι

Για ποιούς από τους παρακάτω λόγους θα μεταναστεύατε σε μία άλλη πόλη της Ε.Ε.;
(1 έως 3 επιλογές με σειρά προτίμησης)

- Λόγω ανεργίας στη χώρα μου
- Για οικονομικούς λόγους
- Για εύρεση καλύτερης εργασίας
- Για μεγαλύτερο μισθό στην εργασία μου
- Για εμπειρία
- Για συναισθηματικούς λόγους

Γράψτε παρακαλώ την ηλικία σας (θα παραμείνει απόρρητη ;)

Και το φύλο σας

Ευχαριστώ πολύ ! ☺